

Nieuwe spelers, nieuwe mogelijkheden

facilitering van georganiseerde cybercrime en gevolgen voor de opsporing

Author(s)

Odinot, Geralda; Pool, Ronald; Verhoeven, Maite ; de Poot, Christianne

Publication date

2017

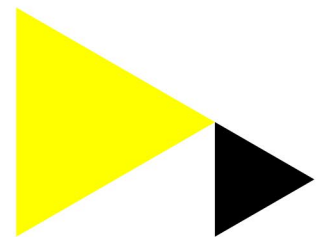
Document Version

Final published version

[Link to publication](#)

Citation for published version (APA):

Odinot, G., Pool, R., Verhoeven, M., & de Poot, C. (2017). *Nieuwe spelers, nieuwe mogelijkheden: facilitering van georganiseerde cybercrime en gevolgen voor de opsporing*. Abstract from *Willen doen en Weten. Beleid, praktijk en wetenschap in dialoog over de politiefunctie.*, Den Haag, Netherlands.

General rights

It is not permitted to download or to forward/distribute the text or part of it without the consent of the author(s) and/or copyright holder(s), other than for strictly personal, individual use, unless the work is under an open content license (like Creative Commons).

Disclaimer/Complaints regulations

If you believe that digital publication of certain material infringes any of your rights or (privacy) interests, please let the Library know, stating your reasons. In case of a legitimate complaint, the Library will make the material inaccessible and/or remove it from the website. Please contact the library: <https://www.amsterdamuas.com/library/contact>, or send a letter to: University Library (Library of the University of Amsterdam and Amsterdam University of Applied Sciences), Secretariat, P.O. Box 19185, 1000 GD Amsterdam, The Netherlands. You will be contacted as soon as possible.

WILLEN, DOEN EN WETEN

WILLEN, DOEN EN

WETEN BELEID, PRAKTIJK EN WETENSCHAP IN DIALOOG OVER DE POLITIEFUNCTIE

EEN CONFERENTIE OVER ONDERZOEK NAAR EN VOOR DE POLITIE

19 JANUARI 2017

MINISTERIE VAN VEILIGHEID EN JUSTITIE, DEN HAAG

Uitgever: Reed Business, Amsterdam
Reed Business Information is onderdeel van Reed Business bv, Postbus 152, 1000 AD Amsterdam
© Politieacademie 2016; Reed Business, Amsterdam 2016

Aan de totstandkoming van deze uitgave is de uiterste zorg besteed. Voor informatie die nochtans onvolledig of onjuist is opgenomen, aanvaarden auteurs, redactie, uitgever, Politieacademie, Ministerie van Veiligheid en Justitie en Nationale Politie geen aansprakelijkheid. Voor eventuele verbeteringen van de opgenomen gegevens houden zij zich gaarne aanbevolen.

Waar dit mogelijk was, is aan auteursrechtelijke verplichtingen voldaan. Wij verzoeken eenieder die meent aanspraken te kunnen ontlenen aan in dit boek opgenomen teksten en afbeeldingen zich in verbinding te stellen met de uitgever.

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave met uitzondering van in de bijlagen opgenomen brochure en formulieren worden veelevoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of op enige andere manier zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de Nationale Politie. Voor zover het maken van reprografische veelevoudingen uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikel 16h Auteurswet 1912, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoedingen te voldoen aan de Stichting Reprorecht (Postbus 3051, 2130 KB Hoofddorp, www.reprorecht.nl). Voor het overnemen van (een) gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16 Auteurswet 1912) kan men zich wenden tot de Stichting PRO (Stichting Publicatie- en Reproductierechten Organisatie, Postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.stichting-pro.nl). Voor het overnemen van (een) gedeelte(n) van deze uitgave ten behoeve van commerciële doeleinden dient men zich te wenden tot de uitgever.

ISBN 978 90 352 4951 6

Beleid, wetenschap en de politiepraktijk. Het lijken soms gescheiden werelden, maar de realiteit is anders. Onze werelden zijn met elkaar verbonden en dat is maar goed ook. Zo zorgt wetenschappelijk werk onder meer voor de nodige kritische reflectie bij beleidsmedewerkers en politiemensen. Zij verwerven nieuwe inzichten door problemen vanuit verschillende disciplinaire invalshoeken te bekijken. Hoe zaken echt werken, komt dan aan het licht. Beleidsmakers en politiemensen stelt dit in staat hun werk te herwaarderen. En op hun beurt profiteren wetenschappers van goede uitleg over al dan niet gehanteerde beleidstheorieën en een inkijkje in de praktijk. En ook belangrijk, de wetenschap bereidt vele studenten voor op een waardevolle toekomstige rol in de samenleving. Ook als beleidsmedewerker en politieagent.

Met dit alles is niet gezegd dat de verbindingen tussen onze werelden vanzelfsprekend zijn. Immers, rolvastheid in beleid en uitvoering en een onafhankelijke wetenschap zijn noodzakelijk, maar soms ook moeilijk om aan vast te houden. Dat roept spanningen op. Wanneer politieke argumenten en wetenschappelijke inzichten botsen wordt dat al snel zichtbaar. Zeker wanneer het gaat om een van de vele fundamentele onderwerpen op het brede terrein van de politie.

Het komt dus voor dat we elkaars inzichten niet delen. Maar dat betekent niet dat we niet kunnen bespreken hoe wetenschappelijke inzichten zich verhouden tot de terreinen van beleidsontwikkeling en uitvoering.

Feiten en een langetermijnvisie dragen bij aan gezond debat. Zeker in een tijd die steeds vaker wordt aangeduid als een *post-fact* tijdperk. Juist die feiten en die langetermijnvisie moeten meningen en de weging van belangen beïnvloeden. Maar dan wel op een manier die begrijpelijk is in het maatschappelijk en politieke debat. Daarom staat voor mij één ding vast: tegenspraak, over en weer, tussen beleidsmedewerkers, politieagenten en wetenschappers is nodig. Maar altijd in verbinding met elkaar, samen zoekend

naar de waarheid. Openstaan voor elkaars wijze van redeneren en elkaars cultuur, zonder de kritische reflectie uit het oog te verliezen. Zo'n oprechte dialoog tussen beleidsmakers, politiemensen en wetenschappers moet een nieuwe impuls krijgen. Uitwisseling van kennis en ervaring is belangrijk. Beleidsmakers en politieagenten moeten nog beter gaan begrijpen hoe de wetenschap bepaalde vraagstukken benadert. En de wetenschap kan nog meer voordeel halen uit een beter beeld van de praktijk van beleidsontwikkeling en uitvoering. Precies hier moeten de partijen elkaar ontmoeten.

Daarom vind ik deze conferentie over de politiefunctie belangrijk. Het doel is om een overzicht te krijgen van het actuele wetenschappelijke onderzoek in Nederland en om gelegenheid te bieden aan wetenschappers, politiemensen en beleidsmakers om elkaar te ontmoeten en in dialoog te treden. We moeten ons, kortom, met elkaar bemoeien.

Mr. G.A. van der Steur

minister van Veiligheid en Justitie

Er komen vele vragen op de politie af. Vragen die wij als politie niet alleen kunnen beantwoorden. Zo gaan we tot 2025 zo'n tienduizend collega's vervangen omdat ze met pensioen gaan. Welke mensen hebben wij nodig? Wat moeten zij kunnen en meebrengen? Wat zijn de contracten die we hun bieden? Die vragen gelden voor vrijwel alle vakgebieden binnen onze organisatie. Het zijn vragen die zich nu aandienen, omdat we nu al moeten beginnen met het werven van de eerste mensen, zodat zij in 2025 als ervaren krachten kunnen functioneren.

De politie ontwikkelt zich naar een organisatie die permanent meebeweegt met huidige en toekomstige over elkaar heen buitelandse trends. Het korps – en dus ook onze mensen – dient telkens opnieuw antwoord te geven op bijvoorbeeld de nieuwe veiligheidsontwikkelingen. Onveiligheid verschuift naar onze cyberwereld. Polarisatie neemt toe. Internationale conflicten raken ons. Bovendien verandert de verhouding tussen mens en technologie. Als je de fysieke weg opgaat, zijn er allemaal regels. Maar op de digitale snelweg heerst de anarchie. Hoe stel je je daar als overheid tegenover op? De infrastructuur is voor negentig procent in handen van het bedrijfsleven; wat moet dan de rol van de overheid zijn? En die van de politie?

Daarbij ontbreekt het aan een breedgedragen visie op de maatschappelijke politiefunctie. De huidige omvang en kwaliteit van de politie zijn in essentie historisch gegroeid, vaak beïnvloed door incidenten en niet altijd gebaseerd op een duidelijke weg van bijvoorbeeld wetenschappelijke inzichten. En paradoxaal genoeg bestaat er een haast niet te overzien *corpus* van kennis over de politie en de politiefunctie. Er is bijzonder veel wetenschappelijk materiaal beschikbaar. Maar dat materiaal is versnipperd en voor beleidsmakers en politiemensen niet altijd gemakkelijk toegankelijk.

Om al deze redenen loont het als politiemensen, wetenschappers en beleidsmedewerkers met elkaar de dialoog aangaan, in elkaar investeren. Voortdurend en bij alle vraagstukken die wij voorgelegd krijgen. Open, wederzijds betrok-

ken en vanuit vakmanschap. Want om een maatschappelijk relevante speler te blijven op het terrein van veiligheid dient elke moderne, professionele organisatie – ook een organisatie met de omvang en complexiteit van de politie – in gesprek te gaan met haar omgeving en kennis uit te wisselen. Ik moedig u allen, wetenschappers, politiemensen en beleidsmedewerkers dan ook graag aan om tijdens deze conferentie een dialoog te starten.

Drs. E.S.M. Akerboom

Korpschef van politie

De politie staat midden in de samenleving, wordt met tal van sociale problemen als eerste indringend geconfronteerd en moet daarop passend reageren. Dat vergt sociaal vaardig, goed opgeleid personeel. De Politieacademie zorgt dat zij daarover kan beschikken. De academie herbergt daartoe een breed palet aan opleidingen, van mbo tot universitair niveau, van fysieke trainingen tot juridische scherpzinnigheid, van het leren omgaan met burenruzies tot het leren leidinggeven aan eenheden met duizenden medewerkers. Vanwege de snelle veranderingen in de samenleving is het van groot belang die opleidingen bij de tijd te houden. De Politieacademie investeert daarom in onderzoek en in overdracht van kennis naar het onderwijs en de politiepraktijk.

Twee jaar geleden stelde de minister van Veiligheid en Justitie de Strategische Onderzoeksagenda voor de Nationale Politie 2015-2019 vast. Dit document beoogt de samenhang in het onderzoek naar en voor de politie te vergroten. De agenda formuleert zeven thema's (lokale basis op orde, eigentijdse relatie met burgers, functioneren als één korps, samenwerken en identiteit, technologie en effectief informatiegebruik, weerbaar en integer personeel en vakkundig optreden), geeft in grote lijn aan welke kennis daarover reeds voorhanden is en expliciteert de kennisbehoefte van de politie. Het document biedt zo zowel opdrachtgevers als uitvoerders van onderzoek oriëntatie. De agenda is leidraad voor het onderzoek van de Politieacademie zelf en voor de uitbesteding van onderzoek die wordt verzorgd door de commissie Kennis en Onderzoek van de Politieonderwijsraad.

Met ingang van dit jaar is de Politieacademie onderdeel geworden van de politie. Die positie helpt ons om onze taak ten behoeve van de politiepraktijk beter uit te voeren. Meer nog dan in het verleden besteden wij aandacht aan de overdracht van kennis, voortgebracht door wetenschap en praktijkonderzoek, naar de werkvloer van de politie. Daarom participeert de Politieacademie graag in de conferentie *Willen, Doen en Weten*. Een groot aantal van onze onderzoekers zal eigen, recente bevindingen presenteren. De bijeenkomst

biedt prachtige gelegenheid voor onderzoekers om van elkaars resultaten kennis te nemen en voor politiemensen en betrokken ambtenaren om zicht te krijgen op de nieuwste inzichten.

L.Th.C. Kuijs

Directeur Politieacademie

PROGRAMMA

- 08.30-09.30 inloop en ontvangst
- 09.30-10.15 opening door de minister van Veiligheid en
Justitie, mr. G.A. van der Steur (Auditorium)
- 10.15-11.15 **WORKSHOPRONDE 1**
- 11.15-11.45 pauze
- 11.45-12.45 **WORKSHOPRONDE 2**
- 12.45-13.45 lunch
- 13.45-14.45 **WORKSHOPRONDE 3**
- 14.45-15.15 pauze
- 15.15-16.15 **WORKSHOPRONDE 4**
- 16.30-17.00 terugkoppeling (Auditorium)
- 17.00-18.00 borrel (ARTrium)

WORKSHOPS RONDE 1

1. **Cybercriminaliteit:** Technologie in de opsporing: Geralda Odinot MSc, Ronald Pool MSc, Maite Verhoeven MSc, prof. dr. Christianne de Poot (Politieacademie, Hogeschool van Amsterdam, Vrije Universiteit Amsterdam)
2. **Politieoptreden en het verbod van *détournement de pouvoir*:** prof. dr. Jan Crijn, dr. Marieke Dubelaar en prof. dr. M.A.H. van der Woude, (Universiteit Leiden, Instituut voor Strafrecht en Criminologie)
3. **Informatie voor de agent op straat:** dr. Mariëlle den Hengst en dr. Stephan Lukosch (Technische Universiteit Delft)
4. **Pluralisering van de politiezorg:** Jorgen Schram MSc en Jorren Scherpenisse (Nederlandse School voor Openbaar Bestuur) *De stadsmarinier*; dr. Ronald van Steden (Vrije Universiteit Amsterdam), *Street Pastors en politie in het Britse uitgaansleven: over burgerparticipatie in veiligheid*
5. **Waarheidsvinding in het politieverhoor I:** dr. Sophie van der Zee (Vrije Universiteit Amsterdam) en dr. ir. Ronald Poppe (Universiteit Utrecht, Universiteit van Twente), *Leugendetectie in het politieverhoor* en dr. Gabry Vanderveen, Lois Dekker MSc en Meaghan Arrindell MSc (Erasmus Universiteit Rotterdam), dr. Lotte van Dillen, dr. Sigrid van Wingerden en studenten (Universiteit Leiden) *Schokkende beelden, opgewekte emoties en hun invloed*
6. **Jeugdcriminaliteit:** dr. Andre van der Laan en dr. Gijs Weijters (WODC-Criminaliteit, Rechtshandhaving en Sancties) *Monitor Jeugdcriminaliteit* en dr. Marsha de Vries (Hogeschool Windesheim), *Politie en jeugdhulpverlening*
7. **Het politieverhoor:** Roel Boon, drs. Hani Quint, Eveline Rosloot MSc, Ron Boelsma MSc & Laurens van der Werff (Politieacademie) en Koen Geijssen MSc (Politieacademie), *Kwetsbare verdachten in het politieverhoor*
8. **Onderzoek naar politiewerk in de multiculturele samenleving:** dr. Arjen Leerkes (Erasmus Universiteit Rotterdam), *Effectiviteit en legitimiteit politie in multiculturele samenleving* en dr. Henk Ferwerda (Bureau Beke), *Onderzoek door Bureau Beke*

9. **Geweld:** dr. Marieke Liem (Universiteit Leiden), *Moord en Doodslag in Nederland* en dr. Frank van Gemert (Vrije Universiteit Amsterdam), *Kickboksen 2.0*
10. **Oorlogsverleden en politiezuivering:** dr. Frank van Riet (Politie Eenheid Rotterdam-Rijnmond), *Marechaussee en Westerbork* en dr. mr. Daniel Blocq (Universiteit Leiden), *Zuivering van de politie na de Tweede Wereldoorlog*

WORKSHOPS RONDE 2

1. **In gesprek met de onderzoeker: Lokale veiligheidszorg:** prof. dr. Jan Terpstra (Radboud Universiteit Nijmegen)
2. **De democratische rechtsstaat:** mr. Reijer Passchier (Tilburg University) en dr. Gert-Jan Leenknecht (Tilburg University)
3. **Etnisch profileren:** prof. dr. Maartje van der Woude en prof. mr. Peter Rodrigues (Universiteit Leiden)
4. **De overheid en politie onderzoek:** Peter van Dam MPA (Inspectie VenJ) en dr. Chris Boonen, *presentatie Strategische Onderzoekagenda VenJ*
5. **ISO-standaard over de validatie van bewijskracht methoden:** David van der Vloedt MA en prof. dr. Didier Meuwly (Universiteit van Twente)
6. **Besluitvorming in de politieorganisatie:** dr. Ruud Hoefnagel (Nationale Politie), *Framing in het besluitvormingsgedrag bij de politie* en R. op den Akker, M. Bruijnes (Universiteit van Twente), *Politieverhoren met virtuele karakters*
7. **Het signaleren van jihadisten in de asielketen:** dr. Joris van Wijk en Maarten Bolhuis MSc (Vrije Universiteit Amsterdam)
8. **Waarheidsvinding in het politieverhoor II:** dr. Annelies Vredenveldt en Robin Kranendonk MSc (Vrije Universiteit Amsterdam), *Processen-verbaal en de inhoud van het verdachtenverhoor*
9. **Grootstedelijke veiligheidszorg:** dr. Elke Devroe (Universiteit Leiden), *Functie en werking van politie in grote steden* en dr. Paulien Boone (The Hague Institute for Global Justice), *City Responsibility: de rol van gemeenten bij conflictpreventie*
10. **Normnaleving in de opsporing:** mr. Mojan Samadi (Universiteit Leiden), *Normering van het strafvorderlijk handelen van opsporingsambtenaren in het vooronderzoek en de reactie op niet-naleving van die normen* en Henk Sollie MSc (Twynstra Gudde), *Mentale weerbaarheid binnen de opsporing*

WORKSHOPS RONDE 3

1. **Vroegsignalering van risicogezinnen:** Georganiseerde misdaad: prof. dr. Hanna Swaab (Universiteit Leiden)
2. **Criminaliteitsbestrijding:** Coen Visser en Karin Michiels (politie) *Bedrijfsmodellen en value chains in de opsporing van profijt-gedreven criminaliteit*
3. **Techniek in de opsporing:** Madeleine de Gruijter MSc (Hogeschool van Amsterdam), *De invloed van mobiele identificatie-technieken op de waarneming en besluitvorming van forensisch rechercheurs en op de interpretatie van de plaats delict* en dr. Gabry Vanderveen en Esther Stolze MSc, *Fotografie op de plaats delict*
4. **Georganiseerde misdaadbestrijding:** drs. Jack Wever (Politieacademie), *Drugsbestrijding door de Nederlandse politie* en dr. Renze Salet, *Framing in de opsporing*
5. **Burgerparticipatie:** Wendy Schreurs MSc (Universiteit van Twente), *Participatie in het politiedomein*
6. **Cultuuromslag bij de politie:** dr. Peter de Vries (Universiteit van Twente) en dr. Elze Ufkes (Universiteit van Twente), *Evaluatie van de Politie Challenge Day, een interventie om een cultuuromslag bij de politie, onder meer wat betreft sociale veiligheid op de werkvloer;* dr. Wouter Landman (Twynstra Gudde), *Actieonderzoek in de opsporing*
7. **Verbeteren van politiewerk:** dr. Marnix Eysink Smeets (INHolland) en prof. dr. Wouter Stol (NHL/Politieacademie), *Politie en digitalisering*
8. **Militair politiewerk:** drs. Herman Roozenbeek (Ministerie van Defensie) *Militaire bijstand aan de politie 1945-1993* en drs. Frank Bethlehem (Ministerie van Defensie), *De Grensbewaking 1914-1995*
9. **Lokale veiligheidszorg:** prof. dr. Jan Terpstra (Radboud Universiteit Nijmegen), *De nieuwe basisteams van de Nationale Politie* en Anne van Uden MSc (Universiteit Leiden), *Geweld in woonwijken*
10. **Ruimtelijke aspecten van criminaliteit en criminaliteitsbestrijding I:** dr. Wouter Steenbeek (NSCR): *Wat maakt het misdaadpatroon: buurt of straat?* en prof. dr. Stijn Ruiters (NSCR): *Gebruik van geotracking om te achterhalen: waar is de politie, en hoe beïnvloedt dat waar misdrijven plaatsvinden?*

WORKSHOPS RONDE 4

1. **Discussiebijeenkomst Handelen naar Waarheid:** dr. Nicolien Kop, dr. Peter Klerks, W. van Amerongen
2. **Discretionaire ruimte van politieprofessionals:** drs. Wendy Dorrestijn (Politieacademie), *Beyond the Split Second* en dr. Merlijn van Hulst, dr. Paul Mutsaers, prof. dr. Stavros Zouridis (Tilburg University), *Spanningen in het beroep, anno 2017*
3. **Georganiseerde criminaliteit in Nederland:** inzicht en aanpak: dr. Edwin Kruisbergen (WODC), prof. dr. Edward Kleemans (Vrije Universiteit Amsterdam) en prof. dr. H.G. Van de Bunt (Erasmus Universiteit Rotterdam) en drs. J. Dobbelaar (Ministerie van Veiligheid en Justitie)
4. **Politie en burgers:** Miriam Oostinga MSc (Universiteit van Twente), *Communicatiefouten herstellen in politie-burger interacties* en Jeroen Timmer (Politieacademie), *Bedrieglijkheid in getuigenverhoor*
5. **Ondermijning:** Barbara Bannink MSc (RIEC Midden-Nederland), *Persoonsgerichte aanpak binnen ondermijnende criminaliteit* en Jerome Lam, dr. Ronald van der Wal en Henk Greven (Politieacademie), *Aanpak ondermijning*
6. **Fraude:** mr. Joost van Onna (Vrije Universiteit/Functioneel Parket OM), *Fraude en Milieucriminaliteit*
7. **Geweld tegen politiebeambten:** Danaé Stad MSc en dr. Menne Ezinga, *Geweld tegen politie vanuit het verdachtenperspectief*
8. **Technologie en informatiegebruik bij criminaliteitsbeheersing:** dr. Sander Ernst, dr. Nicolien Kop & prof. dr. Christianne de Poot (Politieacademie) en Laurens van der Werff, *Spraakherkenning in het politieverhoor*
9. **Ruimtelijke aspecten van criminaliteit en criminaliteitsbestrijding II:** dr. Marre Lammers (NSCR): *Bepaalt de geografische spreiding van waar een dader zijn misdrijven pleegt de kans dat hij wordt opgepakt?*, dr. mr. Charlotte Gerritsen (NSCR): *Voorspellen van ongewenst gedrag binnen menigtes*
10. **Criminaliteitsanalyse:** dr. Jasper van der Kemp (Vrije Universiteit Amsterdam), *Grootschalig internationaal vergelijkend onderzoek naar de kenmerken van delicten waarmee het mogelijk is delicten tot series te linken*

TOELICHTING OP DE INHOUD VAN DE WORKSHOPS

WORKSHOPS RONDE 1

1. **Cybercriminaliteit:** Technologie in de opsporing: prof. dr. Christianne de Poot (Politieacademie, Hogeschool van Amsterdam, Vrije Universiteit Amsterdam),
c.j.de.poot@hva.nl

Hoe vang je een cybercrimineel? De opsporing van georganiseerde cybercriminaliteit

ACHTERGROND De specifieke kenmerken van cybercrime, vragen om een specifieke aanpak en kennis in de opsporing. Zeker bij ingewikkelde technische delicten heeft dit invloed op de keuzes voor de inrichting van het opsporingsonderzoek en de in te zetten opsporingsmethoden.

DOEL Het krijgen van inzicht in het opsporen van (georganiseerde) cybercrime. Welke opsporingsmethodieken hierbij kunnen worden ingezet en met welk resultaat? Deze inzichten kunnen behulpzaam zijn bij het beantwoorden van de vraag of de huidige wetgeving toereikend is bij het opsporen van digitale vormen van ernstige/georganiseerde misdaad.

METHODE Analyse van politiedossiers van 11 opsporingsonderzoeken naar georganiseerde cybercrime (2009-2016), in combinatie met informatie verkregen uit interviews met officieren van justitie en politie.

RESULTATEN Het opsporingsproces bij cybercriminaliteit is te vergelijken met het leggen van een complexe puzzel waarvan niet alle delen gevonden kunnen worden. Het internet biedt namelijk vele opties en mogelijkheden om de identiteit en locatie van actoren mee te verhullen. In de onderzochte dossiers is veelvuldig een beroep gedaan op de Wet Bob om de inzet van bijzondere opsporingsbevoegdheden zoals het aftappen van telefoongesprekken of het inzetten van een infiltrant mogelijk te maken. Echter, het versleutelen van informatie blijkt in toenemende mate een struikelblok voor de opsporing.

OPLOSSINGEN De ophanden zijnde wet computercriminaliteit III wordt gebracht als een noodzakelijke uitbreiding van het Wetboek, om dit probleem van versleuteling te kunnen omzeilen.

CONCLUSIE EN DISCUSSIE Binnendringen in computers is een arbeidsintensief en complex en het is de vraag of de inzet van infiltranten in digitale netwerken niet ook een oplossing zouden kunnen bieden. Hierover wordt tijdens deze presentatie de discussie gevoerd.

Nieuwe spelers, nieuwe mogelijkheden: Facilitering van georganiseerde cybercrime en gevolgen voor de opsporing

ACHTERGROND Naast daders van criminaliteit, zijn er verschillende actoren en omstandigheden die de uitvoering van criminaliteit mede mogelijk maken, zogenoemde faciliteerders. Het Internet heeft nieuwe vormen van criminaliteit mogelijk gemaakt die ook in georganiseerd verband gepleegd worden. Brengt deze georganiseerde cybercriminaliteit nieuwe faciliteerders met zich mee? Zo ja, wat betekenen deze nieuwe spelers voor de opsporing?

DOEL Het krijgen van inzicht in de actoren en omstandigheden die georganiseerde cybercrime faciliteren en in de mate waarin deze actoren verschillen van faciliteerders van georganiseerde criminaliteit. Deze inzichten kunnen aanknopingspunten bieden voor de preventie en opsporing van georganiseerde cybercrime.

METHODE Analyse van politiedossiers van 11 opsporingsonderzoeken naar georganiseerde cybercrime (2009-2016), in combinatie met informatie verkregen uit interviews met officieren van justitie en politie.

RESULTATEN Verschillende personen en bedrijven faciliteren georganiseerde cybercrime bewust maar ook onbewust. Bijvoorbeeld door het leveren van bepaalde diensten, of door het niet stellen van vragen. Een deel van deze actoren zijn bekende spelers als het gaat om de facilitering van georganiseerde criminaliteit. Maar ons onderzoek laat ook zien dat verschillende nieuwe actoren en bedrijven georganiseerde cybercrime faciliteren. Het gaat dan bijvoorbeeld om bedrijven die serverruimte verhuren, online advertentiebedrijven, en mensen die geld omzetten naar digitale munten.

CONCLUSIES Voor de opsporing betekent dit dat er aandacht moet komen voor deze nieuwe faciliteerders. Daarnaast kan de opsporing nieuwe allianties aangaan om faciliteerders gezamenlijk op te sporen of juist voor te lichten.

2. Politieoptreden en het verbod van *détournement de pouvoir*:

prof. dr. Jan Crijn, dr. Marieke Dubelaar en prof. dr. M.A.H. van der Woude, Universiteit Leiden, Instituut voor Strafrecht en Criminologie.

j.h.crijns@law.leidenuniv.nl; m.j.dubelaar@lawleidenuniv.nl

Op 1 november 2016 deed de Hoge Raad uitspraak in de zaak met betrekking tot de ‘Dynamische Verkeerscontrole’ zoals uitgevoerd door de politie. In deze zaak stond onder meer de vraag centraal of en in hoeverre de betrokken politieambtenaren de door de wetgever aan hen als toezichthouder onder de Wegenverkeerswet toebedeelde bevoegdheden in de praktijk zouden hebben aangewend met het oog op opsporing. Dit laatste zou namelijk in strijd kunnen zijn met het verbod op *détournement de pouvoir*, een van de beginselen van een goede procesorde. Anders dan het Hof Amsterdam in deze zaak, oordeelde de Hoge Raad dat een dynamische verkeerscontrole aan de wettelijke eisen voldoet als hierbij daadwerkelijk het rijbewijs en de kentekenpapieren zijn gecontroleerd, ook als daarmee mede opsporingsdoeleinden worden gediend. De controlebevoegdheid is in dat geval immers niet *uitsluitend* gebruikt voor opsporing, hetgeen betekent dat er geen sprake is van strijd met het verbod van *détournement de pouvoir*.

Proactieve controlebevoegdheden worden gekenmerkt door het feit dat ze een aanzienlijke mate van discretionaire ruimte creëren voor politieambtenaren. Waar deze ruimte enerzijds noodzakelijk is met het oog op doelmatigheid, bestaat anderzijds ook de kans op misbruik en daarmee op oneigenlijk gebruik van bevoegdheden. Het goed nadenken over hoe er op een verstandige wijze omgegaan kan en moet worden met discretionaire bevoegdheden is dan ook van groot belang, zeker nu het in de praktijk moeilijk blijkt om aan te tonen dat er sprake is van misbruik van bevoegdheden.

In deze bijdrage zullen we aan de hand van relevante jurisprudentie, gecombineerd met inzichten uit empirisch onderzoek naar het creatief gebruiken van

bevoegdheden door ambtenaren van de politie en de Koninklijke Marechaussee, stilstaan bij de vraag wat de betekenis is van het verbod op *détournement de pouvoir* als beginsel van een goede procesorde bij de toepassing van proactieve controlebevoegdheden. Is het beginsel als gevolg van de uitleg daarvan door de Hoge Raad geworden tot een lege huls? En, zo ja, op welke wijze kan de ruime discretionaire vrijheid die politieambtenaren genieten bij het toepassen van proactieve controlebevoegdheden dan nader worden gereguleerd?

3. **Informatie voor de agent op straat:** dr. Mariëlle den Hengst en dr. Stephan Lukosch (Technische Universiteit Delft)
 marielle.denhengst-bruggeling@politieacademie.nl; s.g.lukosch@tudelft.nl

Informatie voor het werk op straat

Informatie is cruciaal in al het handelen van politie, zeker ook in de basispolitiezorg. De vele ontwikkelingen binnen de politie gericht op het verbeteren van de informatiepositie van de politiemedewerkers op straat geven hier uiting aan. Zo zijn er sinds 2012 in alle eenheden real-time intelligence centers ingericht die, onder andere, gevraagd en ongevraagd informatie beschikbaar stellen voor de eenheden op straat. De briefing, het moment in de dienst waar informatie en sturing wordt gegeven, is centraal thema in de reorganisatie en tevens een ontwikkeling gericht op het verbeteren van de informatiepositie en geven van sturing. Een laatste ontwikkeling, die we noemen in het verbeteren van de informatiepositie, betreft het programma MEOS (Mobiel Effectiever Op Straat) en is vooral technologisch interessant. Met de uitrol van 20.000 smartphones komt de mobiele werkplek op straat binnen handbereik van iedere politiemedewerker: via de smartphone kunnen politiemedewerkers onder andere informatie opzoeken in BVI-IB, kentekens scannen en identiteitsbewijzen controleren. Het lectoraat Intelligence van de Politieacademie heeft de afgelopen jaren diverse van deze ontwikkelingen onderzocht op hun functioneren en toegevoegde waarde voor het politiewerk. Stapeling van deze onderzoeken brengt interessante inzichten in het verbeteren van de informatiepositie van de politiemedewerkers op straat.

Augmented Reality for Proactive and Real-Time Policing

Augmented Reality biedt de kans virtuele informatie aan de omgeving toe te voegen. In het project ARPro onderzoeken we de organisatorische en persoonlijke effecten van een informatievoorziening die real-time en met augmented reality systeem- en straatinformatie beschikbaar maakt voor medewerkers in de basispolitiezorg zodat zij proactief op het moment dat het ertoe doet van relevante veiligheids- en sturingsinformatie worden voorzien. Deze informatievoorziening herkent locaties en statische objecten, zoals een huis, een fietsenstalling of hek bij een bedrijfspand. Op basis hiervan ontvangt de politiemedewerker op straat automatisch, passend bij zijn persoonlijke voorkeuren, de relevante informatie. Dit kan de informatiepositie van de politie-medewerker op straat vergroten en tegelijkertijd de cognitieve belasting beïnvloeden. In het basisteam Groningen-Centrum verkennen we deze effecten aan de hand van verschillende experimenten in de dagelijkse politiepraktijk.

4. **Pluralisering van de politiezorg:** Jorgen Schram MSc en Jorren Scherpenisse (Nederlandse School voor Openbaar Bestuur) *De stadsmarinier*; dr. Ronald van Steden (Vrije Universiteit Amsterdam), *Street Pastors en politie in het Britse uitgaansleven: over burgerparticipatie in veiligheid*
schram@nsob.nl, scherpenisse@nsob.nl, r.van.steden@vu.nl

Netwerkaanpak van ondermijning: de rol van stadsmariniers

Georganiseerde ondermijnende criminaliteit bevindt zich vaak op specifieke plekken: in wijken, op bedrijventerreinen of binnen verenigingen. Het lijken soms plekken waar de criminaliteit zo diep geworteld zit dat de overheid er met veiligheidsbeleid nauwelijks grip op krijgt. Om die reden zijn enkele jaren geleden in Rotterdam de ‘stadsmariniers’ in het leven geroepen. Ze vestigen zich in het gebied, met mandaat van de burgemeester, en brengen van binnenuit verandering teweeg. Ze spreken de taal van de staat en de straat, creëren urgentie en herkennen windows of opportunity. In de loop der tijd heeft de werkwijze van de stadsmariniers een ontwikkeling doorgemaakt. Om georganiseerde ondermijnende criminaliteit aan te pakken, zetten zij

een breder instrumentarium in. De stadsmariniers pakken niet alleen aan, maar stimuleren ook maatschappelijke betrokkenheid en economische ontwikkeling als middel om de veiligheid te vergroten. Ze coördineren de inzet op verschillende ‘wielen’, van justitiële inzet tot maatschappelijke en economische versterking. Dit biedt een interessant perspectief op de aanpak in het veiligheidsdomein, met een ander zicht op beelden en feiten over criminaliteit. Wat leren we van de aanpak en ontwikkeling van de Rotterdamse stadsmariniers? Hoe kunnen andere steden/regio’s deze lessen benutten bij de aanpak van georganiseerde ondermijnende criminaliteit?

Street Pastors en politie in het Britse uitgaansleven: over burgerparticipatie in veiligheid

Een Street Pastor, blauwe jas, blauwe *cap*, buigt zich over een laveloos meisje dat letterlijk in de goot is beland. Behoedzaam hijst hij haar in een rolstoel om te worden afgevoerd naar een noodhospitaaltje waar de dronken feestganger haar roes kan uitslapen. Het is een tafereel dat we elk weekend in de Britse steden tegenkomen. Zo’n veertienduizend vrijwillige Street Pastors zijn door het hele land actief om op vrijdagen en zaterdag voor feestgangers te zorgen. Zij werken hierbij nauw samen met horecaportiers, de politie en de National Health Service. Deze presentatie gaat over wat Street Pastors doen, wat hen drijft en hoe zij zich verhouden tot de politie en andere professionele partijen in het Britse uitgaansleven. Dat gebeurt op basis van een etnografische studie die eerder in Cardiff, de hoofdstad van Wales, werd uitgevoerd. De relevantie voor Nederland is dat ook hier de eigen verantwoordelijkheid van burgers hoog in het vaandel staat. ‘Participatiesamenleving’ is het toverwoord – een equivalent van de *Big Society* in Groot-Brittannië. Daarom gaan we met elkaar in gesprek over de vraag of we in ons land iets van de Street Pastor-casus kunnen leren.

5. **Waarheidsvinding in het politieverhoor I:** dr. Sophie van der Zee (Vrije Universiteit Amsterdam) en dr. ir. Ronald Poppe (Universiteit Utrecht, Universiteit van Twente), *Leugendetectie in het politieverhoor* en dr. Gabry Vanderveen, Lois Dekker MSc en Meaghan Arrindell MSc (Erasmus Universi-

teit Rotterdam), dr. Lotte van Dillen, dr. Sigrid van Wingerden en studenten (Universiteit Leiden) *Schokkende beelden, opgewekte emoties en hun invloed*.
 r.w.poppe@uu.nl, s.c.vander.zee@vu.nl, vanderveen@law.eur.nl

Automated interview feedback

During an interview with a suspect or witness, the police interviewer is usually focused on what is being said (content) rather than how the interviewee behaves while saying it (form). Consequently, subtle changes in voice, facial expression and body posture might go unnoticed. However, such behaviors can provide crucial insights into the state of the interviewee.

The increasing robustness of automated behavior measurement (face, body, speech) makes it an attractive tool to analyze and reveal patterns of behavior. If these can be reliably linked to specific states (e.g. lack of cooperation, high cognitive load, nervousness), an interviewer could be provided with feedback in real-time regarding the state of the interview. Consequently, the interviewer can choose to adapt the interview strategy, e.g. by asking follow-up questions, moving on to a next topic, or deciding to take a break.

Previous work on behavior analysis has mainly focused on the detection of lies. While these works have advanced our knowledge of how people behave deceptively, we have also learned that deceptive behavior is highly variable, depending on both personal and contextual factors.

This complicates the development of a method that can effectively detect deceit in everyone. Rather than solely focusing on deception, we argue that technology that analyses changes in the interviewee's behavior in a broader sense might more effectively support police interviewers. We present the state-of-the-art in automated behavior analysis and discuss how such technology can be applied inside and outside the interrogation room.

Schokkende beelden, opgewekte emoties en hun invloed

Professionals werkzaam in de opsporing en de verdere strafrechtketen krijgen vaak te maken met situaties (en met beeldmateriaal dat deze situaties representeert) dat schokkend is voor veel mensen. Door de digitalisering van

dossiers en de rechtspraak verandert ook de presentatie van dergelijk beeldmateriaal. Beelden kunnen uitgewisseld worden en bekeken worden op computerscherm of iPad maar ook op een groot presentatiescherm in de (toekomstige) digitale zittingszaal. Beelden van bijvoorbeeld letsel, verkeersongevallen en plaatsen delict roepen bij veel mensen heftige emoties op. Deze emoties kunnen (on)bewuste effecten hebben op beslissingen en oordelen. *Eye tracking* geeft meer inzicht in welke (onbewuste) psychologische mechanismen een rol spelen bij de invloed van beeldmateriaal op de opgewekte emoties en gemaakte beslissingen.

Foto's, 3D-reconstructies, beelden van beveiligingscamera's: veel van dergelijk beeldmateriaal wordt gemaakt en gebruikt in de opsporing en het vooronderzoek. Ons eerdere onderzoek toont aan dat ook politieprofessionals (forensisch en tactisch rechercheurs) deze (onbewuste) psychologische mechanismen laten zien, met gevolgen voor opgewekte emoties, oordeelsvorming en beslissingen.

Op 19 januari zouden we in kunnen gaan op dit eerdere onderzoek en van gedachten wisselen over het vervolgonderzoek dat we nu aan het opzetten zijn. We zijn benieuwd hoe het werkveld denkt over de (feitelijk) gevonden verbanden en effecten. Wat herkennen zij wel of niet? Wat zouden meer en minder wenselijke verbanden en effecten zijn? Ervaart het werkveld een spanning tussen de feitelijke en wenselijke situatie?

Ons vervolgonderzoek kan zich richten op bijvoorbeeld:

- invloed van kleur (versus zwart-wit) van beeldmateriaal op oordeelsvorming;
- invloed van instructies (training) op oordeelsvorming en informatieverwerking;
- invloed van ervaring op de onbewuste mechanismen;
- selectie van beeldmateriaal voor dossier door verschillende actoren in de keten, en de gevolgen daarvan.

6. **Jeugdcriminaliteit:** dr. Andre van der Laan en dr. Gijs Weijters (WODC-Criminaliteit, Rechtshandhaving en Sancties) *Monitor Jeugdcriminaliteit* en dr. Marsha de Vries (Hogeschool Windesheim), *Politie en jeugdhulpverlening*
 a.m.van.der.laan@minvenj.nl; g.m.weijters@minvenj.nl;
 marsha_de_vries@hotmail.com

Monitor Jeugdcriminaliteit

Bij het WODC voeren wij op het gebied van jeugdcriminaliteit verschillende onderzoeken uit die voor de politie interessant zijn. Sinds 2010 rapporteren wij in samenwerking met het CBS tweejaarlijks over de ontwikkelingen in de geregistreerde jeugdcriminaliteit in de Monitor Jeugdcriminaliteit (MJC) eens in de vijf aangevuld met gegevens over zelf gerapporteerde jeugdcriminaliteit. Bij de geregistreerde jeugdcriminaliteit kijken we naar ontwikkelingen in het aandeel jeugdige verdachten, het aandeel strafrechtelijke daders en de afdoeningen onder jeugdigen. De MJC is ontwikkeld op verzoek van het huidige DG Straffen en Beschermen van het ministerie van Veiligheid en Justitie. De komende meting van de MJC (2017) is ook aangevraagd door het DG Politie. In deze meting zal naast ontwikkelingen in de geregistreerde jeugdcriminaliteit ook ingegaan worden op internationale ontwikkelingen en ontwikkelingen in *hotspots* en *hot-groups*. Tevens wordt nagegaan in hoeverre het mogelijk is om op basis van politieregistraties inzicht te krijgen in cybercriminaliteit onder jeugdigen.

Voor de geplande workshop over het politieonderzoek zouden wij een presentatie willen geven over de MJC en een tweetal vervolgonderzoeken die wij naar aanleiding van deze monitor hebben uitgevoerd. Bij het eerste vervolgonderzoek is onderzocht welke verklaringen gegeven kunnen worden voor de geconstateerde daling van de door de politie geregistreerde jeugdcriminaliteit. In dit onderzoek hebben we gekeken naar de daling in Amsterdam en daarvoor ook samengewerkt met de gemeente, het OM en de politie. Het tweede vervolgonderzoek gaat in op de overeenstemming tussen de zelfrapportage van jeugdcriminaliteit en het voorkomen als verdachte in de politieregistraties (BVH en HKS). Specifiek is onderzocht in welke mate jongeren die zelf aangeven delicten te hebben gepleegd, voorkomen als ver-

dachte in de politieregistraties en, andersom, in welke mate jeugdige verdachten delicten rapporteren. We hebben hierbij ook gekeken of er verschillen bestaan tussen verschillende demografische groepen. Ons idee is om een sessie te organiseren over de MJC waarin we deze drie onderwerpen aan de orde laten komen. We horen graag of dat mogelijk is.

Politie en jeugdhulpverlening

Zowel de jeugdhulpverlening als de politiezorg in Nederland is recentelijk aan grote veranderingen onderhevig. Stelselwijzigingen leiden tot veranderingen in de bekostiging, aansturing en werkwijzen bij organisaties in beide domeinen. In de basisteams van de politie is een centrale rol weggelegd voor de wijkagent, die onder meer als taak heeft het opbouwen van een netwerk met lokale externe partners, zoals de gemeente en aanbieders van jeugdhulp. Veel gemeenten hebben de jeugdhulp georganiseerd in sociale wijkteams waarin professionals vanuit verschillende organisaties gezamenlijk vormgeven aan de aanpak van problemen in het sociaal domein. Ouders en jongeren kunnen zich direct melden bij deze teams, maar ook kan de toeleiding plaatsvinden via andere instanties. Zo wordt de wijkagent als een belangrijke schakel naar en samenwerkingspartner voor de professionals in de sociale wijkteams gezien en ook als zodanig benoemd in gemeentelijke beleidsnota's. De wijkagent en de jeugdhulpprofessional komen elkaar tegen tijdens overleggen en in de wijk, op straat, waar zij zich elk vanuit hun eigen taken en doelstellingen bezighouden met het welzijn en de veiligheid van jongeren en hun omgeving. Zoals uit eerder onderzoek al bleek, is er sprake van een groeiende wederzijdse afhankelijkheid van overheidsinstanties in de frontlinie en het belang van samenwerking en afstemming tussen professionals als de wijkagent en jeugdhulpverlener neemt toe. Hoewel het belang van samenwerking tussen politie en jeugdhulpprofessionals duidelijk is en ook door beleidsmakers wordt onderkend, is de samenwerking tussen professionals in de uitvoeringspraktijk veelal beperkt en complex. Het lectoraat Jeugd van Hogeschool Windesheim is geïnteresseerd in de wijze waarop de samenwerking tussen de wijkagent en de jeugdhulpprofessional is georganiseerd en wordt ervaren, in de wijze waarop wijkagenten en jeugdhulppro-

fessionals in de praktijk hun optreden op elkaar afstemmen en in de dilemma's die zij daarbij tegenkomen en de wijze waarop zij daarmee omgaan.

7. **Het politieverhoor:** Roel Boon, drs. Hani Quint, Eveline Rosloot MSc, Ron Boelsma MSc & Laurens van der Werff (Politieacademie) en Koen Geijssen MSc (Politieacademie), *Kwetsbare verdachten in het politieverhoor*
 roel.boon@politieacademie.nl; hani.quint@politieacademie.nl;
 eveline.rosloot@politieacademie.nl; ron.boelsma@politieacademie.nl;
 koen.geijssen@politieacademie.nl

Actuele kwesties rond het politieverhoor

In het verhoorproces is het risico op menselijke fouten bij het *verzamelen* van informatie aanzienlijk. Zo kan het simpelweg ontbreken van instructies aan een getuige of verdachte de effectiviteit van het verhoor sterk verminderen. Het risico op menselijke fouten is eveneens groot bij het *omzetten* van gesproken taal naar een schriftelijke verklaring. Een bekend fenomeen is bijvoorbeeld de 'typende verbalisant'. Rechercheurs doen vaak verslag van het verhoor tijdens het uitvoeren ervan. Dat zijn twee taken die zich niet met elkaar verenigen. Het kost niet alleen veel tijd en belemmert de verhoorder bij het uitvoeren van zijn hoofdtaak (informatie krijgen), het stoort bovendien de getuige of verdachte bij het ophalen van informatie uit het geheugen. Het is niet verwonderlijk dat een proces-verbaal vaak een zeer beperkte weergave is van het verhoor zoals het in werkelijkheid heeft plaatsgevonden. In enkele gevallen ontbreekt er zelfs iets essentieels in het verslag of is informatie onjuist weergegeven.

In deze workshop maakt u kennis met een aantal vraagstukken. Kunnen we effectieve gedragingen van verhoorders automatiseren? Kunnen we de verhoorkwaliteit verhogen en behouden met behulp van *virtual agents*? Waar staan we met het omzetten van spraak naar tekst voor het uitwerken van processen-verbaal? Welke rol kan een digitale pen spelen bij het maken van aantekeningen? En wat gebeurt er met de kwaliteit van de verkregen informatie als de politie dit alles gaat toepassen? Kortom, hoe effectief en *lean* kunnen politieverhoren er in de nabije toekomst uitzien?

Kwetsbare verdachten in het politieverhoor

Kwetsbare verdachten zijn verdachten die tijdens een politieverhoor psychologisch kwetsbaar zijn voor het afleggen van een onbetrouwbare verklaring, of zelfs een valse bekentenis. Een kwetsbare verdachte heeft tijdens het politieverhoor onder andere problemen met het begrijpen van zijn/haar rechten, de vragen die worden gesteld, het geven van een waarheidsgetrouwe en samenhangende verklaring, en het overzien van de implicaties van zijn/haar antwoorden. Voor een effectief en efficiënt opsporingsonderzoek is het dus essentieel dat politieagenten kwetsbare verdachten tijdig herkennen en de verhoormethoden op hen aanpassen. In mijn promotieonderzoek is voor het eerst in Nederland (onder andere) de prevalentie van bepaalde psychologische kwetsbaarheden van verdachten die bij de politie verblijven onderzocht en is daarnaast gekeken hoe kwetsbare verdachten in de praktijk worden verhoord.

8. **Politiewerk in de multiculturele samenleving:** Arjen Leerkes (Erasmus Universiteit Rotterdam), *Effectiviteit en legitimiteit politie in multiculturele samenleving* en dr. Henk Ferwerda (Bureau Beke), *Leren van en lessen voor de politie*
 leerkes@fsw.eur.nl ; h.ferwerda@beke.nl

Leren van en lessen voor de politie

De afgelopen jaren hebben wij – in opdracht van het Programma Politie en Wetenschap – diverse onderzoeken uitgevoerd naar politierelevante thema's. In mijn presentatie ga ik kort in op een aantal van deze onderzoeken om te illustreren wat er van die onderzoeken geleerd is en welke lessen er getrokken zijn. Als onderzoekers staan wij namelijk op het standpunt dat onderzoek bij de politie ook iets moet opleveren voor de politie: operationeel toepasbaar moet zijn.

In 'Cold cases hot issue' hebben wij in 2006 in kaart gebracht wat de stand van zaken is van onopgeloste ernstige misdrijven. We rapporteerden dat het loont om cold cases opnieuw onder de loep te nemen: een derde wordt alsnog opgehelderd. In 'Van wie is de straat' tekenden we in vijf eenheden casestu-

dy's op waaruit we een methodiek en lessen destilleerden om ongrijpbare fenomenen grijpbaar te maken. Het ging om een onaantoonbare jeugdgroep, autokrakers, overvallers, groepsverkrachters, een virtuele jeugdgroep.

'**Vermisten op de kaart**' bericht over de omvang en kenmerken van langdurig vermiste personen. Voor het eerst in Nederland brachten we gegevens uit verschillende databanken bij elkaar en konden we de Nationale Politie de eerste landelijke databank met langdurig vermiste personen als product aanbieden. Op basis van de deze database schreven wij het boek over aantallen en kenmerken van langdurig vermisten. De lijst wordt momenteel door alle eenheden in Summ-IT ingevoerd zodat de vermissingszaken geborgd worden. In '**Jeugdgroepen van Toen**' stelden we ons de vraag hoe het was gegaan met de 89 leden van drie criminele jeugdgroepen die rond de eeuwwisseling vanwege hun gedrag de media haalden. Dit onderzoek gaf niet alleen zicht op de kraamkamer van de georganiseerde misdaad, maar we konden de politie en haar veiligheidspartners ook lessen aanleveren op basis van het verleden. In '**Met grof geschut**' volgden we ruim vijf jaar een woonwagenfamilie die verdacht werd van de handel in verdovende middelen en een afrekening in dat milieu. Op basis van een analyse van het dossier, interviews maar ook het volgen van de zittingen in de rechtbank maakten we een reconstructie van een moordonderzoek in de drugs wereld. Dit onderzoek wordt nu een leerstuk binnen het onderwijs voor rechercheurs en officieren van justitie. In '**Over pedoseksuelen gesproken**' hebben we via een unieke methode meer kennis vergaard over de ontwikkeling van pedoseksuele delicten en over de persoon van de dader. We hebben in samenwerking met voormalig FBI-rechercheurs diepgaande interviews gevoerd met de partners van pedoseksuelen. Zij kunnen meer vertellen over de ontwikkeling in het gedrag van de pedoseksueel dan hijzelf. Deze kennis kan bij de opsporing, bijvoorbeeld in verhoren van verdachten, benut worden.

9. **Geweld:** Marieke Liem (Universiteit Leiden), *Moord en Doodslag in Nederland* en Frank van Gemert (Vrije Universiteit Amsterdam), *Kickboksen 2.0*
m.c.a.liem@fpga.leidenuniv.nl; f.h.m.van.gemert@vu.nl

Moord en doodslag in Nederland

Moord vormt een aangrijpend, onbegrepen en gesensationaliseerd delict. Wetenschappelijk onderzoek naar moord in Nederland is schaars en lastig uit te voeren door het gebrek aan betrouwbare, gedetailleerde gegevens omtrent moordzaken. Allereerst verschillen statistische publicaties (bijvoorbeeld van het CBS, of van het Openbaar Ministerie) van elkaar en bieden daarmee andere aantallen. Tevens geven bestaande (politie)overzichten niet de mogelijkheid om voor nadere analyses gedetailleerde uitsplitsingen te maken, bijvoorbeeld om aparte dader-, slachtoffer-, of zaakanalyses te doen. Verder zijn in deze statistieken slechts een zeer beperkt aantal kenmerken opgenomen, waardoor bestaande overzichten beperkt blijven tot het weergeven van slechts basale karakteristieken.

In dit onderzoeksproject van de Universiteit Leiden proberen we moordzaken van wetenschappelijke duiding te voorzien. Hiertoe verzamelen we informatie over de casussen, de slachtoffers en de daders van alle levensdelicten in Nederland. We koppelen en verifiëren daarbij gegevens afkomstig van de media, het Openbaar Ministerie, het Centraal Bureau voor de Statistiek en de afzonderlijke politieregio's. Door dit overzicht kunnen we vragen beantwoorden als: wat zijn de aard en omvang van levensdelicten in Nederland? Wat zijn de karakteristieken van de betrokken daders en slachtoffers? Welke kenmerken dragen bij aan de oplossing van een moordzaak? En: hebben er in de afgelopen 25 jaar verschuivingen in levensdelicten plaatsgevonden, en hoe zijn deze goed te verklaren? Deze presentatie geeft een overzicht van wat tot nu toe op basis van onze data bekend is, en waar nog vragen openstaan, die door toekomstige samenwerking kunnen worden beantwoord.

Kickboksen 2.0

De afgelopen jaren is er discussie geweest over regulering van vechtsporten. In het bijzonder gebeurtenissen rond kickboksen hebben dat aangezwengeld. Badr Hari is een bekende kickbokser wiens misstappen binnen en buiten de ring uitgebreid in de media zijn belicht, maar belangstelling vanuit politie en justitie is vooral gericht op de organisatie van vechtgala's en op het voorkomen van ontsporingen tijdens die gala's. In 2012 viel daarbij een dode

in het Brabantse Zijtaart. Daarnaast is er bezorgdheid over medische en pedagogische begeleiding van jonge sporters. Van de Amsterdamse Top 600 bleek in 2014 de helft een vechtsport te beoefenen.

Dit onderzoek richt zich op de ontwikkelingen in en rond het kickboksen sinds de introductie in Nederland in de jaren zeventig van de vorige eeuw. Nadat kickboksen in een penoze niche terecht kwam, is de sport gegroeid en momenteel wordt hij breed beoefend. Toch blijven berichten opduiken en lijkt het slechte imago niet los te laten.

Op basis van interviews, participerende observatie en brede documentatie biedt dit kwalitatieve, sociologische onderzoek inzicht in de transformaties van de sport kickboksen op zowel macro- als microniveau.

10. **Oorlogsverleden en politiezuivering:** dr. Frank van Riet (Politie Eenheid Rotterdam-Rijnmond), *Marechaussee en Westerbork* en dr. mr. Daniel Blocq (Universiteit Leiden), *Zuivering van de politie na de Tweede Wereldoorlog*. f.van.riet@kpnplanet.nl; d.s.blocq@law.leidenuniv.nl

Zuivering van de politie na de Tweede Wereldoorlog

Kort na de Tweede Wereldoorlog lanceerde de Nederlandse overheid een omvangrijk zuiveringsproces. Iedere ambtenaar die verdacht werd van collaboratie werd onderworpen aan onderzoek door een lokale zuiveringscommissie. Anonieme aanklachten van burgers en collega's vormden de belangrijkste aanleiding voor de start van een onderzoek. Dergelijk onderzoek kon voor betrokkenen uiteindelijk dramatische gevolgen hebben. In deze presentatie besteed ik aandacht aan patronen van aanklachten bij de politie na de Tweede Wereldoorlog. Op basis van intensieve bestudering van zuiveringsdossiers onderzoek ik waarom in sommige eenheden veel klachten door collegae tegen elkaar werden ingediend, terwijl dat in andere eenheden nauwelijks gebeurde. Gerelateerd daaraan bespreek ik hoe zogenaamde *cliques* van klachten binnen eenheden te verklaren zijn. Op basis van dit werk beoog ik algemene inzichten te genereren met betrekking tot klachtenprocedures binnen beroepsgroepen die regelmatig geconfronteerd worden met intense dilemma's in de uitvoering van hun werk.

WORKSHOPS RONDE 2

1. **In gesprek met de onderzoeker:** Basisteam en de lokale veiligheidszorg: prof. dr. Jan Terpstra (Radboud Universiteit Nijmegen)
j.terpstra@jur.ru.nl
2. **De democratische rechtsstaat:** mr. Reijer Passchier (Universiteit Leiden) en Gert-Jan Leenknecht (Tilburg University)
r.passchier@uvt.nl; g.leenknecht@uvt.nl

Nederland wordt vaak een ‘rechtsstaat’ genoemd. Maar wat betekent dit eigenlijk? Staat de rechtsstaat ‘onder druk’, zoals velen beweren? Wat is de relevantie van het begrip ‘rechtsstaat’ voor de dagelijkse praktijk van ambtenaren, politiemensen en andere publieke professionals? Met welke rechtsstatelijke dilemma’s krijgen zij in hun dagelijkse praktijk te maken? Hoe dragen publieke professionals de waarden van de democratische rechtsstaat uit in hun dagelijks werk? En hoe kunnen publieke professionals rechtsstatelijk handelen als zij te maken krijgen met concrete kwesties waarbij rechtsstatelijke waarden in het geding zijn, zoals de huisvesting van veroordeelde pedoseksuelen, de opvang van grote aantallen vluchtelingen, de bouw van gebedshuizen en burgers die met elkaar in conflict raken vanwege hun (vermeende) politieke voorkeur? Dit zijn enkele van de vragen die centraal staan in deze interactieve masterclass die wordt verzorgd door Tilburgse wetenschappers verbonden aan het Vfonds project Nederland Rechtsstaat.

3. **Etnisch profileren:** prof. dr. Maartje van der Woude en prof. mr. Peter Rodrigues (Universiteit Leiden)
p.r.rodrigues@law.leidenuniv.nl; m.a.h.vanderwoude@law.leidenuniv.nl

Het politiewerk bestaat uit het maken van onderscheid. Er is eenstemmigheid dat het maken van onderscheid op grond van etnische kenmerken alleen onder bepaalde omstandigheden toegestaan is. De laatste jaren is er een

steeds steviger publiek en politiek debat over de vraag in hoeverre etnisch profileren structureel voorkomt of dat het incidenten betreft. In december 2016 is op de app van de Nationale Politie een vraag opgenomen op het klachtenformulier of de burger zich etnisch geprofileerd voelde.

In onze bijdrage gaat de aandacht specifiek uit naar proactief politieoptreden. Hierbij valt te denken aan binnenlands vreemdelingtoezicht, Mobiel Toezicht Veiligheid, preventief fouilleren en dynamische verkeerscontroles. Dit zijn situaties waarin geen sprake is van een verdachte. Deze bevoegdheden worden dus expliciet niet ingezet voor de opsporing, maar om te controleren of burgers zich aan bepaalde regelgeving houden. Het feit dat er voor deze controles geen redelijk vermoeden van enig strafbaar feit noodzakelijk is, zorgt ervoor dat politieagenten in hun keuzes om bepaalde personen of voertuigen voor een controle te selecteren een aanzienlijke autonome keuzeruimte genieten. In onze bijdrage willen wij twee aspecten nader belichten.

Ten eerste betreft het de vraag wanneer er bij profileren sprake is van verboden onderscheid op grond van etniciteit. Op 1 november 2016 heeft de Hoge Raad hier een uitspraak over gedaan in het kader van dynamische verkeerscontroles. Ten tweede wordt ingegaan op de vraag hoe uitvoeringsambtenaren aanknopingspunten in hun profielen kunnen gebruiken zonder dat daarbij verboden onderscheid wordt gemaakt.

4. **De overheid en politie onderzoek:** Peter van Dam MPA (Inspectie VenJ). Het onderzoek van de Inspectie VenJ en dr. Cris Boonen, *De Strategisch Onderzoeksagenda van VenJ*
communicatie@inspectievenj.nl; c.a.boonen@minvenj.nl

Integraal onderzoek naar de veiligheidszorg

In de workshop stelt de Inspectie Veiligheid en Justitie zichzelf voor. Niet alleen worden de positie en de taken van de inspectie besproken, maar ook de achterliggende visie van wat de inspectie met haar onderzoeken wil bereiken. De IVENJ houdt toezicht op het brede terrein van veiligheid. Variërend van de Nationale Politie tot aan de rampenbestrijding en crisisbeheer-

sing. Het onder één dak hebben van al deze onderwerpen schept niet alleen (wettelijke) verplichtingen maar ook kansen. Een integrale en ketengerichte benadering van het onderwerp veiligheid is zo'n kans. De inspectie gaat graag met u in gesprek over hoe een integrale aanpak eruit zou kunnen zien.

5. **ISO-standaard over de validatie van bewijskracht methoden:** David van der Vloedt MA en prof. dr. Didier Meuwly (Universiteit van Twente). d.meuwly@utwente.nl; david@holmes.nl

Het doel van de workshop is het presenteren van een concreet voorbeeld van samenwerking tussen academia (Universiteit Twente), overheid (Nederlands Forensisch Instituut – NFI) en een internationale organisatie (ISO, gecoördineerd door het Nederlands Normalisatie-instituut – NEN). Dit voorbeeld combineert wetenschap, recht en kwaliteitsborging, op nationaal en internationaal niveau.

Het NFI en de Universiteit Twente gaan samen met een editorial team een ISO-standaard opzetten (ISO/IEC 19795-8) voor het valideren van methoden voor de interpretatie van forensisch bewijs (Likelihood-Ratio-methoden). Deze standaard kan wereldwijd in eerste instantie worden gebruikt om de prestaties en grenzen van automatische biometrische methoden voor bewijsvoering te meten en rapporteren in een uniform ISO-17025-validatierapport, opgesteld voor accreditatie. Dit maakt het uiteindelijk mogelijk om resultaten van forensisch onderzoek tussen landen eenvoudiger te vergelijken en uit te wisselen.

Het vertrouwen in elkaars forensisch onderzoek zal groeien wanneer iedereen volgens dezelfde standaard werkt en onderzoek overal op dezelfde manier is gevalideerd. De strafrechtketen kan erop vertrouwen dat de forensische data die worden aangeleverd van hoge kwaliteit zijn, ongeacht uit welk land de resultaten afkomstig zijn.

In eerste instantie focust de standaard zich op de automatische biometrische methoden zoals automatische sprekervergelijking (ASV) die gebruikt is om numerieke likelihood ratio te berekenen. Een goed voorbeeld van een validatie waar de nieuwe ISO-standaard op toeziet, is automatische spreker-

vergelijking, een nieuwe methode voor zaakonderzoek op het NFI. Het doel van de validatie is te bepalen onder welke zaakomstandigheden deze methode succesvol kan worden toegepast – om zo een methode naast de bestaande methode gebaseerd op menselijke beluistering te kunnen inzetten. Deze methode is in tegenstelling tot bestaande methoden herhaalbaar en de betrouwbaarheid is veel beter te meten. Voor die validatie zijn meerdere databases met forensisch materiaal aangelegd, waarmee vele experimenten zijn verricht. Daarbij is kennis verworven over dit type tools en technologie en de statistische interpretatie die benodigd is om resultaten in een Likelihood Ratio-methode te kunnen uitdrukken.

Forensisch onderzoekers van het NFI doen al enige tijd een uitspraak over de bewijskracht op basis van de zogenoemde Likelihood Ratio-methode. Daarmee stellen ze hoeveel waarschijnlijker resultaten zijn onder de ene hypothese (de aanklager stelt dat het spoor afkomstig is van de verdachte) dan onder de alternatieve hypothese (de verdediging stelt dat het spoor afkomstig is van iemand anders). Deskundigen gebruikten daarvoor al lange tijd definities als bijvoorbeeld ‘zeer veel waarschijnlijker’. Steeds meer onderzoeksgebieden binnen het NFI ontwikkelen methoden voor een numerieke onderbouwing van deze LR. Deze onderbouwingen moeten worden gevalideerd. De nieuwe ISO-standaard ziet daarop toe.

6. **Besluitvorming in de politieorganisatie:** dr. Ruud Hoefnagel (Nationale Politie), *Framing in het besluitvormingsgedrag bij de politie* en R. op den Akker, M. Bruijnes (Universiteit van Twente), *Politieverhoren met virtuele karakters*.
 ruud.hoefnagel@politie.nl; h.j.a.opdenakker@utwente.nl;
 m.bruijnes@utwente.nl

Interactiemogelijkheden tussen burger en politie veranderen, veelal door de komst van nieuwe technologie. De laatste decennia volgen technologieën die menselijke interactie mediëren elkaar in rap tempo op, zo ook bij de politie. Technologieacceptatie door burgers, en begrip hiervan, wordt veelvuldig als de sleutel voor succesvolle en duurzame ontwikkeling van overheids-

dienstverlening gezien. Deze stellingname volgend is het voor ambtenaren van het ministerie van Veiligheid en Justitie, alsook voor ambtenaren van de politie, van belang te weten welke factoren en (mentale) processen cruciaal zijn bij de burgeracceptatie van nieuwe interactietechnologie.

In deze workshop worden die factoren en processen uiteengehaald. De casus die hiervoor gebruikt wordt, is de ‘virtuele aangifte’. Dit is een aangifte tussen een burger en een politieagent die gemedieerd wordt door een rijk videosignaal (3D, met oogcontact, realtime). In de workshop worden de resultaten van twee empirische studies, die parallel aan elkaar zijn uitgevoerd gepresenteerd. De studies hebben verschillende onderzoekslogica, de een is objectivistisch – de ander subjectivistisch van aard. In de objectivistische studie wordt een *state of the art* technology acceptatiemodel toegepast en uitgebreid met het ‘social presence’ construct, omdat verwacht wordt dat dit construct de burgeracceptatie voor een flink deel kan verklaren. In de subjectivistische studie wordt het van werk van Tversky en Kahneman over hoe individuen zich ‘verankeren en aanpassen’ (anchoring & adjusting) gebruikt om beter te begrijpen hoe burgers komen tot hun acceptatieoordelen en welke (mentale) condities van doorslaggevend belang zijn in het accepteren dan wel afwijzen van de technologie voor het doen van een aangifte.

De uitkomsten van beide studies blijken in grote mate complementair aan elkaar en bieden tezamen een rijk beeld van de factoren en (mentale) processen die burgeracceptatie beïnvloeden van het virtueel aangifte doen. De workshop wordt afgesloten met een reflectie op de bredere toepasbaarheid van de onderzoeksbevindingen.

Politieverhoren met virtuele karakters

We presenteren het Avatar Project, waarin de Human Media Interaction groep van de Universiteit Twente samenwerkt met CLeVR (Delft) en de Nationale Politie bij het ontwikkelen van virtuele karakters waarmee een politieverhoor kan worden gevoerd. De virtuele karakters kunnen binnen een bepaald scenario (casus) de rol spelen van een politieverhoorder dan wel van een getuige of verdachte.

Interactie gaat door middel van Nederlandse taal, maar ook niet-verbale communicatieve uitingen spelen een rol (bijvoorbeeld emotieuitdrukking door expressie en gebaar). Tijdens de presentatie gaan we in op de functie die zo'n interviewsysteem kan spelen in de verhooropleiding, op de technische aspecten van het systeem en op het onderzoek dat ten grondslag ligt aan het ontwerp van het systeem.

We geven een demonstratie waarbij belangstellenden kunnen deelnemen aan een getuigenverhoor met een van de virtuele karakters. Daarna willen we graag met de aanwezigen in gesprek over de uitdagingen en de kansen die nog in het verschiet liggen.

7. **Het signaleren van jihadisten in de asielketen:** dr. Joris van Wijk en Maarten Bolhuis MSc (Vrije Universiteit Amsterdam)
 j.van.wijk@vu.nl; m.p.bolhuis@vu.nl

Sinds eind 2014 is binnen Europa een brede politieke discussie ontstaan over het toegenomen aantal migranten en jihadisme-gerelateerde risico's. Momenteel wordt gewaarschuwd voor ten minste drie risico's: 1) het risico dat jihadisten met de 'migratiestroom' Europa binnenreizen (en asiel aanvragen); 2) het risico dat onder asielzoekers met jihadistisch oogmerk wordt geronseld en 3) het risico dat asielzoekers tijdens het verblijf in de opvangcentra radicaliseren. In opdracht van het WODC hebben wij onderzocht hoe de signalering en informatie-uitwisseling ten aanzien van jihadisme in de Nederlandse vreemdelingenketen zijn opgezet, hoe dit in de praktijk vorm krijgt en of er knelpunten en/of verbeterpunten zijn. Voor het in kaart brengen van de opzet van de signalering en informatie-uitwisseling zijn beleidsdocumenten geanalyseerd en is gesproken met beleidsmedewerkers en senior stafmedewerkers binnen de relevante organisaties zoals de IND, het COA, de KMar, de AIVD, de Nationale Politie en het Vluchtelingenwerk. Om de opzet te kunnen spiegelen aan bestaande (wetenschappelijke) inzichten over signalering en informatie-uitwisseling is literatuuronderzoek verricht. Om een indruk te krijgen van de praktijk is gesproken met respondenten op zo-

wel het staf- als het uitvoerende niveau bij relevante organisaties. In totaal is gesproken met 49 respondenten.

Het onderzoek is in november 2016 aan de Tweede Kamer aangeboden. De uitkomsten van het onderzoek zijn relevant voor alle actoren die te maken hebben met asielzoekers en/of de veiligheid in en rond asielzoekerscentra.

- 8. Waarheidsvinding in het politieverhoor II:** dr. Annelies Vredeveldt en Robin Kranendonk MSc (Vrije Universiteit Amsterdam), *Processen-verbaal en de inhoud van het verdachtenverhoor*
a.vredeveldt@vu.nl; robinkranendonk@gmail.com

Processen-verbaal van de politie geven slechts ongeveer een kwart van het verdachtenverhoor weer. Vanwege het belang van processen-verbaal voor de beslissingen die worden genomen in het strafproces is dit een risico. Processen-verbaal laten bijvoorbeeld niet altijd zien of er – te veel – druk op de verdachte is uitgeoefend. Rechters maken nu nog weinig gebruik van opnamen, terwijl die er wel steeds vaker zijn. Als er tijdens het verhoor iets niet goed is gegaan, wordt dat dus niet altijd opgemerkt.

Het NSCR en UL deden onderzoek naar processen-verbaal. Vijfenvijftig verdachtenverhoren bij de politie zijn geanalyseerd. Opnamen van verhoren zijn vergeleken met het proces-verbaal. Vastgesteld kon dus worden wat er werd weggelaten en of anders geformuleerd in het proces-verbaal. Ook zijn interviews met rechercheurs, officieren van justitie, advocaten en rechters gehouden en is een experiment uitgevoerd om de invloed van het kennisnemen van beeld en geluid bij verdachtenverhoren vast te stellen.

In verhoren wordt soms druk opgebouwd op de verdachte om een verklaring af te leggen zonder dat dit duidelijk uit het proces-verbaal blijkt. Ook emoties en spanning of aarzelingen bij de verdachte worden vaak niet in het proces-verbaal genoteerd. In het proces-verbaal komt de verdachte daardoor veel zekerder over dan tijdens het verhoor. Over het gedrag van de verhoorder staat niets in processen-verbaal, terwijl dit gedrag wél van invloed kan zijn op de uitspraken van de verdachte.

Zie: Malsch, M., Kranendonk, R., Keijser, J. de, Elffers, H., Komter, M. & Boer, M. de (2015). *Kijken, luisteren, lezen. De invloed van beeld, geluid en schrift op het oordeel over verdachtenverhoren*, Apeldoorn: Politie & Wetenschap.

De volledigheid en juistheid van een proces-verbaal van bevindingen kunnen grote gevolgen hebben voor de strafzaak tegen een verdachte. De ervaring leert dat processen-verbaal in de praktijk regelmatig gezamenlijk worden opgesteld door het politiekoppel dat bij het incident aanwezig was. Onderzoekers van de Vrije Universiteit Amsterdam onderzochten daarom hoe overleg tijdens het opstellen van het proces-verbaal de volledigheid en juistheid van de informatie in het proces-verbaal beïnvloedt.

Politie koppels namen deel aan een experiment, waarin zij moesten reageren op een melding over een verdacht persoon. Vervolgens schreven zij apart of gezamenlijk een proces-verbaal over het incident. Processen-verbaal die gezamenlijk werden opgesteld, bevatten minder correcte informatie dan processen-verbaal die apart werden opgesteld. Er was geen verschil in het percentage fouten. De apart opgestelde processen-verbaal waren dus vollediger.

Het onderzoek leidt tot aanbevelingen voor de politiepraktijk. Met het oog op de volledigheid is het raadzaam dat agenten ieder apart een proces-verbaal opstellen in plaats van samen één proces-verbaal. Dat is vooral relevant in zaken waarin de volledigheid van het proces-verbaal erg belangrijk is, bijvoorbeeld als er geweld is toegepast tijdens de aanhouding.

Zie: Vredevelde, A., Kesteloo, L., & Van Koppen, P. J. (2016). *Samen of apart: De invloed van overleg tussen agenten tijdens het opstellen van het proces-verbaal*, Apeldoorn: Politie & Wetenschap.

9. **Grootstedelijke veiligheidszorg:** dr. Elke Devroe (Universiteit Leiden), *Functie en werking van politie in grote steden* en dr. Paulien Boone (The Hague Institute for Global Justice), *City Responsibility: de rol van gemeenten bij conflictpreventie*.
e.devroe@fgga.leidenuniv.nl; p.boone@thehagueinstitute.org

In februari 2017 verschijnt het boek *'Policing European metropolises: The politics of security in city regions'* (Routledge), Devroe Elke (Leiden Universiteit), Edwards Adam (Cardiff University) en Ponsaers Paul (Universiteit Gent) (Eds.). In dit grootschalig internationaal onderzoek (PEMP 2) werd het (urban) veiligheidsbeleid onderzocht van tweeëntwintig Europese grootsteden in negen verschillende landen. Specifiek werd de lokale veiligheidsagenda bestudeerd in deze grootsteden, waarbij de vraag naar *convergentie* dan wel *divergentie* tussen diverse steden in eenzelfde land en tussen steden en de nationale overheid centraal stond.

In deze workshop worden de resultaten bij wijze van primeur geschetst, met de nadruk op het belang hiervan voor politiek en gemeentelijk beleid. Het blijkt dat het formeel constitutioneel-legaal kader in een specifiek land aanleiding geeft tot min of meer gelijkaardige beleidsagenda's inzake veiligheid, zoals bijvoorbeeld in Portugal, waar nauwelijks divergentie is vast te stellen tussen steden als Lissabon en Porto. Dat is logisch, aangezien burgemeesters nauwelijks vat hebben op het lokaal veiligheidsbeleid in Portugal, hetgeen in essentie een nationale aangelegenheid is.

Niettemin wil dit niet zeggen dat dit in de meeste Europese landen de realiteit is. In de meeste landen valt immers divergentie tussen steden in hetzelfde land waar te nemen. Zo ook bijvoorbeeld in Frankrijk, een land met een sterk centraal bestuur, met twee dominante politiekorpsen (gendarmeerie en police nationale). Niettemin beschikken Franse grootsteden als Toulouse, Lyon of Straatsburg ook over gemeentelijke korpsen, die toelaten lokale accenten te leggen. Dat is veel minder het geval in Parijs, waar de veiligheidsagenda quasi-exclusief wordt beheerd door de politieprefect van Parijs, als vertegenwoordiger van de nationale regering. Overigens is in Parijs geen gemeentelijke politie beschikbaar en beschikt de burgemeester van Parijs over geen enkel sturingsinstrument. Het beleid in Parijs is in grote mate gericht op loutere handhaving van de strafwet en controle.

In het federale Duitsland is de diversiteit tussen steden als Berlijn en Keulen opvallend groter. In Duitsland zijn politie- en veiligheidsaangelegenheden bevoegdheden die geregeld zijn op het niveau van de deelstaten of

regio's. De federale Duitse staat, in tegenstelling tot het federale België, heeft geen vat op deze aangelegenheden. Daarenboven is het zo dat Berlijn een staatsstaat is, waar het stedelijk bestuur van de stad samenvalt met dat van de deelstaat. Dat is niet het geval in Keulen, waar politie en veiligheid tot de bevoegdheid behoren van de deelstaat Noordrijn-Westfalen, waardoor deze aangelegenheid volkomen ontsnapt aan de burgemeester van de stad. Ondanks deze geneigdheid tot diversiteit blijft op landelijk niveau een grote mate van coherentie aanwezig.

De situatie is erg verschillend in een land als Nederland. Hier gaat het om een nationale staat, met één Nationale Politie. Je zou dan ook verwachten dat deze situatie aanleiding geeft tot een grote mate van convergentie. Niets is evenwel minder waar. In steden als Rotterdam en Amsterdam worden voornamelijk regionale en grootstedelijke strategieën uitgezet, die niet noodzakelijk in lijn liggen met het nationaal politie- en veiligheidsbeleid en op risicomangementideeën zijn gestoeld. Eén en ander heeft wellicht te maken met het feit dat de verhouding tussen het nationale beleidsniveau en het grootstedelijk niveau nog niet volledig geconsolideerd is na de politiehervorming van 2012.

België valt op door de opvallend grote diversiteit ten gevolge van een veelvoud aan beleidslagen, politieke concurrentie en asymmetrie tussen bestuurscoalities op deze diverse niveaus. Dat is zeker in het Brussels Grootstedelijk Gewest het geval, in veel mindere mate in een stad als Antwerpen. Antwerpen voert een beleid dat gericht is op risicomanagement, in grote mate geïnspireerd op dat van Nederlandse steden, terwijl in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest de ambitie blijft om een sociaal beleid te laten domineren, terwijl de federale regering een volkomen andere koers vaart.

10. **Mentale weerbaarheid en normnaleving in de opsporing:** mr. Mojan Samadi (Universiteit Leiden), *Normering van het strafvorderlijk handelen van opsporingsambtenaren in het vooronderzoek en de reactie op niet-naleving van die normen* en Henk Sollie MSc (Twynstra Gudde), *Mentale weerbaarheid binnen de opsporing*.

m.samadi@law.leidenuniv.nl; hso@tg.nl

Normering van het strafvorderlijk handelen van opsporingsambtenaren in het vooronderzoek

Het huidige stelsel van strafvorderlijke normen laat een complex beeld zien van een groot aantal verschillende typen normen die betrekking hebben op het handelen van politie en justitie in het voorbereidend onderzoek. De wetgever heeft met het normeren van het strafvorderlijk handelen van opsporingsambtenaren een aantal waarborgen in het leven willen roepen. Hiervoor is het van belang dat deze normen worden nageleefd en gehandhaafd. Op de naleving van deze strafvorderlijke normen wordt thans toegezien door verschillende instanties, zoals de strafrechter, de officier van justitie en de politieorganisatie. Dit promotieonderzoek buigt zich over de vraag of er in de huidige praktijk sprake is van een adequaat systeem van normhandhaving met betrekking tot de strafvorderlijke bevoegdheden van opsporingsambtenaren in het voorbereidend onderzoek. Deze vraag is ingegeven door de constatering dat enerzijds het huidige strafproces een veelheid aan (vage en open) normen bevat die betrekking hebben op het strafvorderlijk optreden van opsporingsambtenaren. Anderzijds stelt de Nederlandse strafrechter – ingevolge de jurisprudentie van de Hoge Raad – zich terughoudend op bij het sanctioneren van overtredingen van deze normen. Opsporingsambtenaren worden dus geacht zich aan een scala aan geschreven en ongeschreven regels te houden, terwijl niet geheel duidelijk is hoe die normen zich tot elkaar verhouden en hoe wordt toegezien op de naleving van deze normen. Ter beantwoording van voorgaande vraag bevat dit onderzoek zowel een juridisch-theoretisch deel waarin gekeken wordt naar de aard en functie van de verschillende strafvorderlijke normen, als een empirisch deel waarin gekeken wordt naar de wijze waarop het toezicht op de naleving van deze normen is geregeld. Hierbij wordt aandacht besteed aan de rechterlijke controle op de opsporing, maar ook aan het toezicht dat door andere instanties, zoals het Openbaar Ministerie en de politieorganisatie, wordt uitgeoefend op opsporingsambtenaren.

Mentale weerbaarheid binnen de opsporing

De vraag welke effecten het uitvoeren van politiewerk heeft op het welzijn van

politiefunctionarissen is onderwerp van menig studie. Zie voor overzichtswerken Abdollahi (2002) en Webster (2013). De focus van deze onderzoeken is hoofdzakelijk gericht op het identificeren van negatieve effecten van politiewerk en dan met name bij agenten werkzaam in de surveillancedienst. De afwezigheid van een gemeenschappelijk theoretisch fundament en eenduidige definities heeft echter tot tegenstrijdige en onduidelijke resultaten geleid (Brown & Campbell, 1994; Webster, 2013). Opvallend is bijvoorbeeld dat sommige onderzoekers politiewerk ‘an sich’ typeren als een van de meest risicovolle beroepen, terwijl anderen beweren dat, hoewel sommige gebeurtenissen (extreem) stressvol en traumatisch kunnen zijn, agenten niet per definitie meer gezondheidsrisico’s lopen dan werknemers in andere beroepen (Brown & Campbell, 1994; McCoy & Aamodt, 2010).

Opvallend is dat psychosociaal onderzoek binnen het politiedomein hoofdzakelijk gericht is op politiefunctionarissen die werkzaam zijn binnen het domein van de openbare ordehandhaving en noodhulp (de uniformdienst). Er is nauwelijks onderzoek gedaan naar het welzijn van rechercheurs, of ze nu werken aan moord- of zedenzaken of sporen zoeken op een plaats delict. Deze politiefunctionarissen die binnen verschillende gespecialiseerde eenheden werken, blijken binnen de wetenschap een onderbelichte groep te zijn (Dabney e.a., 2013; Pavšič Mrevlje, 2015). Gezien de grote verschillen in de aard van werkzaamheden en de organisatorische context waarin deze worden uitgevoerd, zijn resultaten uit de uniformdienst niet zonder meer representatief voor de recherche.

In mijn promotieonderzoek ga ik in op de vraag hoe het gesteld is met de mentale weerbaarheid van Nederlandse kinderporno- en forensisch rechercheurs (Sollie, Kop & Euwema, 2014; 2016). Hoe ervaren deze politiefunctionarissen de uitvoering van hun opsporingstaken in de alledaagse praktijk? Wat zijn voor hen belastende werksituaties en hoe gaan ze daarmee om? Het doel van dit onderzoek is om diepgaand inzicht te krijgen in de factoren die de mentale weerbaarheid van kinderporno- en forensisch rechercheurs beïnvloeden. Oftewel, wat stelt deze rechercheurs in staat om hun opsporingswerk op een positieve wijze uit te voeren ondanks belastende situaties en ingrijpende gebeurtenissen?

WORKSHOPS RONDE 3

1. **Vroegsignalering in risicogezinnen:** prof. dr. Hanna Swaab (Universiteit Leiden).
hswaab@fsw.leidenuniv.nl

2. **Modelmatige aanpak winst gedreven criminaliteit:** Coen Visser en Karin Michiels (politie) *Bedrijfsmodellen en value chains in de opsporing van profijt-gedreven criminaliteit.*
Coen.Visser.2@politie.nl; karin.michiels@politie.nl

Hoe analyse van winstgedreven criminaliteit met behulp van opsporingsmodellen een leidraad kan zijn voor waarheidsvinding, sturing en interventiestrategieën. In de jaren negentig van de vorige eeuw zijn bedrijfseconomische inzichten opgedaan voor het kunnen omgaan met veranderingen in het maatschappelijke en commerciële speelveld. Geïnspireerd op de ontwikkelingen in bedrijfsmodellen en ‘value chains’ wordt binnen het Knooppunt FinEC van de Landelijke Eenheid een methode ontwikkeld voor het ordenen en veredelen van opsporingsinformatie met behulp van opsporingsmodellen. Deze modellen structureren informatie volgens de wijze waarop binnen criminele samenwerkingsverbanden of fenomenen criminelen profijt proberen te trekken uit hun handelen.

Het gebruik van opsporingsmodellen kan in complexe onderzoeken ondersteuning bieden bij de strafrechtelijke ‘storytelling’. Daarnaast kan het gebruik van opsporingsmodellen helpen bij de duiding van de bewijsmiddelen tijdens opsporingsonderzoeken en de sturing ondersteunen. Gegeneraliseerde opsporingsmodellen kunnen worden gebruikt om (opsporings)kennis over soorten criminaliteit vast te leggen en over te dragen. Tenslotte maakt een perspectief vanuit een opsporingsmodel het eenvoudiger om te komen tot een beredeneerde keuze voor een bepaalde interventiestrategie. Tijdens de workshop zal aan de hand van casuïstiek en de onderliggende concepten uit de bedrijfseconomie de methodiek van opsporingsmodellen worden toegelicht.

3. **Techniek in de opsporing:** Madeleine de Gruijter MSc (Hogeschool van Amsterdam), *De invloed van mobiele identificatie-technieken op de waarneming en besluitvorming van forensisch rechercheurs en op de interpretatie van de plaats delict* en dr. Gabry Vanderveen en Esther Stolze MSc, *Fotografie op de plaats delict*
 m.gruijter@hva.nl; vanderveen@law.eur.nl; esther.stolze@kpnmail.nl

De invloed van mobiele identificatie-technieken op de waarneming en besluitvorming

Mobiele identificatietechnieken maken het in de nabije toekomst mogelijk DNA- en vingersporen tijdens een lopend forensisch sporenonderzoek te analyseren, te vergelijken met referentiemonsters, en de resultaten hiervan te gebruiken in het verdere (sporen)onderzoek. Deze ontwikkelingen zijn mogelijk van grote invloed op de manier waarop een onderzoek wordt uitgevoerd. De aanwezigheid van mobiele technieken kan de focus van forensisch rechercheurs beïnvloeden daar zij mogelijk meer gericht raken op DNA- en vingersporen. Daarnaast kan zowel de besluitvorming als de interpretatie van de plaats delict worden beïnvloed. Resultaten kunnen van invloed zijn op de interpretatie van de plaats delict wanneer sporen al tijdens het PD-onderzoek kunnen worden onderzocht en er kan een onterecht hoge waarde aan databankmatches worden toegekend. In een eerste studie waarbij veertig forensisch rechercheurs een gewelddadige overval op een geësceneerde plaats delict onderzochten, is de invloed van dergelijke technieken op de perceptie en interpretatie van sporen onderzocht. Deze studie demonstreert dat het ontvangen van snelle identificatie-informatie leidt tot meer accurate scenario's. In plaats van het reconstrueren van de gebeurtenis die heeft plaatsgevonden, hebben forensisch rechercheurs in het algemeen meer een *'who done it routine'*. De focus ligt op het vinden van dadersporen met het risico dat belangrijke informatie wordt gemist aan de start van het onderzoek. De tweede studie onderzocht de invloed van het moment dat identificatie-informatie wordt verstrekt op de interpretatie van de plaats delict. Zowel Engelse als Nederlandse forensisch rechercheurs onderzochten de plaats delict van een mogelijke moordzaak op de computer. Daarnaast onderzochten

we de invloed van het ontvangen van een databankmatch op de waardering van het gerelateerde spoor. Resultaten laten zien dat het moment dat identificatie-informatie wordt verstrekt invloed heeft op de interpretatie van de plaats delict en dat Nederlandse forensisch onderzoekers een objectievere houding hebben tegenover databankmatches dan hun Engelse collega's.

Fotografie op de plaats delict: naleving van richtlijnen

Op een plaats delict moeten forensisch onderzoekers voortdurend keuzes maken en beslissingen nemen. Niet alles dat aanwezig is, kan bepoederd, bemonsterd of in detail gefotografeerd worden. De beslissingen die forensisch onderzoekers nemen, hebben echter direct invloed op het verloop van het strafrechtelijk onderzoek en het strafproces. Zij verzamelen immers het 'bewijs' dat in het eventuele strafdossier wordt opgenomen. De keuze om iets niet of juist wel te fotograferen, kan dan ook grote gevolgen hebben voor slachtoffers, maar ook voor daders.

Eerder onderzoek naar fotografie op de plaats delict (PD) (Vanderveen & Roosma, 2013 en gefinancierd door Politie & Wetenschap) heeft laten zien dat forensisch-technisch onderzoekers (FO'ers) in de praktijk spanning ervaren tussen enerzijds uniforme richtlijnen voor de werkwijze op de PD en het opmaken van het proces-verbaal (PV) en anderzijds de flexibiliteit bij het toepassen daarvan in specifieke situaties. Ook bleken de bestaande richtlijnen in de dagelijkse praktijk zeker niet altijd nageleefd te worden. Hoe het hoort volgens richtlijnen, de opleiding, 'het boekje' en hoe daar door een FO'er zelf invulling aan wordt gegeven in de praktijk correspondeert niet altijd (Vanderveen & Roosma, 2013). Ook bleek de variatie tussen de FO'ers groot. De resultaten van dat onderzoek zijn besproken op verschillende plekken in de politieorganisatie en er leek een wens te zijn om verder te standaardiseren.

Masterstudente Esther Stolze bouwt voor haar afstudeerproject verder op dat eerdere onderzoek. Zij gaat in de eerder verzamelde data kijken naar de beslissingsruimte van forensisch-technisch onderzoekers (FO'ers) bij het fotograferen op de plaats delict (PD), de manier waarop zij deze ruimte invullen en hoe dit zich verhoudt tot de richtlijnen en eisen voor PD-fotografie.

Daarbij kijkt ze ook welke overwegingen of redenen een rol spelen bij het al dan niet naleven ervan. Daarnaast zal zij nagaan wat naar aanleiding van de resultaten van het eerdere onderzoek nu veranderd is in het politieonderwijs en in de forensische praktijk.

4. **Georganiseerde misdaadbestrijding:** drs. Jack Wever (Politieacademie), *Drugsbestrijding door de Nederlandse politie* en dr. Renze Salet (Radbout Universiteit Nijmegen), *Framing in de opsporing*
jack.wever@politieacademie.nl

In 1961 vormde drugsgebruik in Nederland nog geen maatschappelijk probleem maar namen de Verenigde Naties wel het *Enkelvoudig Verdrag inzake verdovende middelen* aan, nog steeds de voornaamste internationale regeling op het gebied van het drugsbeleid. In de jaren daarna ontwikkelde het drugsgebruik zich tot een ernstig maatschappelijk probleem en begon de bestrijding van de illegale drugshandel een steeds groter beslag te leggen op de beschikbare politiecapaciteit.

Hoewel de maatschappelijke problematiek tegenwoordig minder heftig is (of in ieder geval minder zichtbaar is), is het beslag op de capaciteit van de politie onveranderd hoog en houdt het onderwerp drugs de autoriteiten (politiechefs, openbaar ministerie, bestuur en politiek) nog steeds volop bezig. Reden genoeg om eens terug te kijken op de geschiedenis van de bestrijding van de drugsriminaliteit door de Nederlandse politie, om te zien wat wij daarvan kunnen leren.

Deze geschiedenis wordt gedomineerd door de IRT-affaire (1993-1996), de zogeheten eerste crisis in de opsporing. De IRT-affaire is het voorbeeld van wat er kan gebeuren als politiemensen ervan overtuigd raken dat het doel de middelen heiligt. Als verklaring voor het ontsporen van het IRT Noord-Holland/Utrecht, wordt vaak gewezen op factoren als de bestrijding van de georganiseerde criminaliteit; de invloed van buitenlandse opsporingsdiensten; en het gebrekkige politiebestel en de daarbij behorende problemen.

Wie zich verdiept in de geschiedenis van de drugsbestrijding, zal echter

zien dat de wortels van de ‘doel heiligt de middelen’-cultuur teruggaan tot de jaren zestig en verband houden met de context waarbinnen de drugsbestrijding zich heeft ontwikkeld. In deze presentatie wordt niet alleen ingegaan op deze alternatieve verklaring voor de IRT-affaire, maar ook op de meer algemene lessen die daar voor de autoriteiten uit getrokken kunnen worden.

5. **Burgerparticipatie:** Wendy Schreurs MSc (Universiteit van Twente), *Participatie in het politiedomein*.
w.schreurs@utwente.nl

Participatiegedrag van burgers in het politiedomein

Burgers kunnen op veel verschillende manieren participeren om bij te dragen aan de veiligheid in hun leefomgeving. Ze kunnen bijvoorbeeld een melding bij de politie maken wanneer ze getuige zijn van overlast of criminaliteit, zelf personen in hun buurt aanspreken op antisociaal gedrag, lid worden van een buurt-whatsappgroep of deelnemen aan een wijkschouw. Van burgers wordt de laatste jaren verwacht dat ze steeds meer participeren in de maatschappij, zo ook binnen het veiligheidsdomein. Uit de praktijk blijkt echter dat maar een klein gedeelte van de burgers daadwerkelijk actief is op dit gebied. Om deze reden is het van belang om te doorgronden waarom burgers wel of niet participeren op het gebied van veiligheid. Waar eerdere onderzoeken zich vooral hebben gericht op het politieperspectief, richtten wij ons onderzoek juist op het burgerperspectief. Zijn burgers vooral actief wanneer zij dit zien als hun morele plicht? Spelen de emoties die zij dagelijks en tijdens een incident ervaren een rol? Heeft hun houding ten opzichte van participatie invloed? In verschillende deelonderzoeken hebben we onderzocht of deze psychologische mechanismen (morele waarden, emoties en attitude) ten grondslag liggen aan participatiegedrag. Ten eerste hebben we gekeken of er verschillende vormen van participatiegedrag bestaan en of deze verschillend door de drie onderzochte psychologische mechanismen kunnen worden verklaard. Resultaten laten zien dat burgerparticipatie kan worden onderscheiden in vier verschillende vormen: samenwerking met de

politie, sociale controle, responsieve participatie en detectie. Verder blijkt de attitude een sterke voorspeller te zijn voor participatiegedrag, blijken de morele emoties verschillende effecten te hebben op de participatievormen en kunnen morele waarden vooral indirect via de attitude en emoties geassocieerd worden met participatie. Ten tweede hebben we burgers gevraagd hoe groot zij de kans inschatten dat ze in zouden grijpen wanneer ze getuige zouden zijn van verschillende incidenten en is onderzocht in welke mate morele waarden en emoties deze intentie kunnen voorspellen. Ook hieruit blijkt dat morele waarden indirect van invloed zijn en dat verschillende soorten emoties voorspellen of respondenten wel of niet ingrijpen. Deze resultaten dragen bij aan een beter inzicht in het burgerperspectief van burgerparticipatie. Op de lange termijn kan deze kennis worden gebruikt om interventies te ontwikkelen om burgerparticipatie te stimuleren.

6. **Cultuuromslag bij de politie:** dr. Peter de Vries (Universiteit van Twente) en dr. Elze Ufkes (Universiteit van Twente), Evaluatie van de Politie Challenge Day, een interventie om een cultuuromslag bij de politie, onder meer wat betreft sociale veiligheid op de werkvloer; dr. Wouter Landman (Twynstra Gudde), *Actieonderzoek in de opsporing* p.w.devries@utwente.nl; elze.ufkes@utwente.nl; wl@tg.nl

Spelen met weerbarstigheid

Iedereen die aan de slag is gegaan met het realiseren van veranderingen in het politiewerk heeft vermoedelijk de ervaring opgedaan dat dit een weerbarstige opgave is. Weerbarstigheid verwijst naar de collectieve patronen van denken, spreken en doen in het dagelijks organisatieleven die belemmerend werken als je verandering wilt realiseren. Deze patronen zorgen ervoor dat de organisatiebeelden op papier niet zomaar realiteit worden.

In onze bijdrage wordt verslag gedaan van enkele inzichten uit een actieonderzoek dat wij hebben gedaan naar het veranderen binnen politieteams. In drie basisteams hebben we steeds ongeveer vijftig dagen doorgebracht op de

werkvloer gedurende een periode van ruim anderhalf jaar. We zijn in het dagelijks organisatieleven van de basisteams gaan staan en hebben geprobeerd bij te dragen aan betekenisvolle veranderingen in en rondom het politiewerk. We zijn gekomen tot tien patronen die verandering belemmeren in een politieteam en tien handelingsperspectieven om deze patronen te doorbreken.

Onze bijdrage richt zich op personen die (soms) in de rol van veranderaar zitten en daarbij bereid zijn om de weerbarstigheid van het operationele niveau op te zoeken en deze trachten te hanteren. We gaan in op enkele belemmerende patronen (bril om naar weerbarstigheid te kijken) en bijbehorende handelingsperspectieven (ideeën/interventies om weerbarstigheid te doorbreken). Denk aan het belemmerende patroon van de disfunctionele dynamiek tussen leiding en uitvoering en het handelingsperspectief van het vestigen van leiderschap door verbinden en begrenzen.

Daarnaast zullen we ingaan op een nieuw actieonderzoek dat we momenteel aan het uitvoeren zijn binnen de opsporing, waarbij we ons richten op het veranderen binnen operationele rechte teams en de weerbarstigheid die je daarin tegenkomt.

7. **Verbeteren van politiewerk:** dr. Marnix Eysink Smeets (INHolland) en prof. dr. Wouter Stol (NHL/Politieacademie), *Politie en digitalisering* marnix.eysinksmeets@inholland.nl; wstol@planet.nl

Digitalisering en politie

De samenleving digitaliseert en het einde daarvan is nog lang niet in zicht. Dit heeft onder andere effect op de veiligheid in onze samenleving, via twee wegen. Ten eerste verandert de samenleving en er ontstaan nieuwe vormen van onveiligheid. Er zijn nieuwe technische kwetsbaarheden, ook in onze kritische infrastructuur. Er zijn nieuwe vormen van criminaliteit en oorlogvoering. De samenleving moet manieren vinden om met die nieuwe vormen van onveiligheid om te gaan. Ten tweede biedt de nieuwe technologie ook nieuwe mogelijkheden

voor rechtshandhaving, van whatsappbuurtgroepen tot big data-analyse door de politie. Het onderzoeksprogramma van het lectoraat Cybersafety is getiteld ‘*Safety, Security and Law Enforcement in a Digital Society*’. Het doel van het programma is om een bijdrage te leveren aan de veiligheid in de gedigitaliseerde samenleving. Het onderzoek moet bijdragen aan de wetenschappelijke kennisvoorraad en doorwerken in veiligheidsbeleid, veiligheidsonderwijs en de beroepspraktijk (valorisatie). Problemen met veiligheid en digitalisering laten zich niet goed monodisciplinair begrijpen of oplossen. De benadering is daarom bij voorkeur interdisciplinair. Het onderzoeksprogramma heeft drie maatschappelijke thema’s als hoofdonderwerpen. In willekeurige volgorde zijn dat: a) bedrijven en online veiligheid; b) jeugd en online veiligheid en c) de politiefunctie in een digitale samenleving. A en b zijn begrensd tot veiligheid van jongeren/bedrijven in de online wereld. C strekt zich in twee opzichten breder uit. 1) Ten eerste is ‘de politiefunctie’ breder dan ‘de politie’. Aan ‘de politiefunctie’ kunnen ook anderen dan de politie bijdragen. Waar thema a exclusief is gericht op jeugd en b exclusief op bedrijven, is thema c dus *niet* exclusief gericht op de politie. 2) Ten tweede is het begrip ‘digitale samenleving’ breder dan ‘online wereld’. Onderwerpen als bodycams, big data en drones beogen vooral effect te hebben in de offline wereld maar behoren desondanks, als onmiskenbare exponenten van ‘de digitale samenleving’, tot het domein van dit onderzoeksprogramma. Het lectoraat heeft zich in de achterliggende periode vooral toegelegd op beschrijven en verklaren van criminaliteit in een digitale samenleving. Er was nog erg weinig onderzoek voorhanden op dit gebied. Belangrijk doel was het op de kaart zetten van de problematiek. *Awareness*. Nu zich gaandeweg meer onderzoeksgroepen met dat thema bezighouden en ook de politiek het thema heeft omarmd, heeft het lectoraat het accent verlegd naar het vinden van oplossingen voor problemen met criminaliteit in een digitale samenleving.

8. **Militair politiewerk:** drs. Herman Roozenbeek (Ministerie van Defensie) *Militaire bijstand aan de politie 1945-1993* en drs. Frank Bethlehem (Ministerie van Defensie, *De Grensbewaking 1914-1995*.
h.roozenbeek@mindef.nl; f.bethlehem@mindef.nl

In bijzondere gevallen. Militaire bijstand aan de politie 1945-1993

Landmachtmilitairen die de politie assisteren bij het doorzoeken van drugspanden, marechaussees die de bewaking en beveiliging van het Binnenhof voor hun rekening nemen: het zijn langzamerhand vertrouwde beelden die illustreren dat het bijdragen aan de binnenlandse veiligheid tegenwoordig als een van de hoofdtaken van de krijgsmacht wordt beschouwd. Ook in het verleden vervulden onderdelen van de krijgsmacht vaak een rol bij de handhaving van de openbare orde en veiligheid, maar vanzelfsprekend – laat staan onomstreden – was dit nooit.

In het politiebestedel van na de Tweede Wereldoorlog was voor militaire bijstand een zeer bescheiden plaats ingeruimd. De Koninklijke Marechaussee zou alleen in ‘bijzondere gevallen’ bijspringen; bijstand door ‘ander krijgsvolk’ – door ‘het leger’ – was slechts bedoeld als *ultimum remedium*, als alle andere middelen om de orde te herstellen hadden gefaald. In de eerste twee decennia na de oorlog werd dit nauwelijks op de proef gesteld, maar vanaf 1966 des te meer. Maatschappelijke onrust en terroristische aanslagen droegen er toe bij dat de politie steeds vaker een beroep op de krijgsmacht ging doen, ook in gevallen waarin de Politiewet niet voorzag. De Koninklijke Marechaussee ontwikkelde zich in de jaren zeventig en tachtig tot ‘uitzendbureau voor politiediensten’, op grond waarvan zij een (grotere) rol in het politiebestedel claimde.

Deze ontwikkelingen zijn in meerdere studies gesignaleerd, maar tot op heden nog niet uitputtend bestudeerd. Dit onderzoek heeft tot doel in deze lacune te voorzien door de militaire bijstand in de tweede helft van de twintigste eeuw vanuit de uiteenlopende perspectieven van de betrokken actoren (vanuit verschillende bestuurslagen en bij meerdere departementen) te onderzoeken.

Herman Rozenbeek is als senior wetenschappelijk medewerker werkzaam bij het Nederlands Instituut voor Militaire Historie (NIMH) in Den Haag.

Grensbewaking. De geschiedenis van een veiligheidsinstrument (1914-1995)

Hoewel de politietaak grensbewaking als de ultieme uitingsvorm van de soe-

vereine natie staat wordt beschouwd, is de moderne grensbewaking in Nederland een relatief nieuw fenomeen. Pas tijdens de Eerste Wereldoorlog werd het grensoverschrijdend personenverkeer door verordeningen van het militair gezag aan beperkingen onderworpen, waarna deze bevoegdheden in 1920 via een speciale grensbewakingswet aan de minister van Justitie werden overgedragen. Hoewel het aanvankelijk een tijdelijke wet betrof, zouden de landsgrenzen uiteindelijk nog zo'n 75 jaar worden bewaakt, alvorens de personencontrole naar de buitengrenzen van het Schengengebied werd verlegd. De zoektocht naar een verklaring voor deze ontwikkeling vormt de rode draad van mijn dissertatie. Waarom bewaakte Nederland gedurende deze periode zijn grenzen? In hoeverre voldeed de grensbewaking aan de verwachtingen? Wat verstond men eigenlijk precies onder een effectieve grenscontrole? In de dissertatie zal speciale aandacht worden besteed aan het spanningsveld tussen het grensbewakingsbelang en ontwikkelingen als het toenemende personenverkeer en de Europese integratie. Hoe zijn deze belangen in het verleden tegen elkaar afgewogen en welke keuzes zijn daarbij gemaakt?

Frank Bethlehem publiceerde eerder *De geschiedenis van de Koninklijke Marechaussee op Schiphol (1946-2013)* en – als coauteur – *Een krachtig instrument. De Koninklijke Marechaussee 1814-2014*. Hij is als promovendus verbonden aan de Universiteit Leiden en het Nederlands Instituut voor Militaire Historie.

9. **Lokale veiligheidszorg:** prof. dr. Jan Terpstra (Radboud Universiteit Nijmegen), *De nieuwe basisteams van de Nationale Politie* en Anne van Uden (Universiteit Leiden), *Geweld in woonwijken*.
 j.terpstra@jur.ru.nl; anne.van.uden@politieacademie.nl

Politieaanpakken van intimiderende (jeugd)groepen vergeleken

In 2013 start een promotieonderzoek naar de (politie)aanpak van intimiderende jeugdgroepen in woonwijken en wat daarin goed politiewerk is. Hoewel goed opgevat kan worden als effectief, wordt dat in dit onderzoek juist niet gedaan. Het effectiviteitsperspectief heeft een aantal inhoudelijke en

methodologische haken en ogen en daarom vormt een ander kader de theoretische basis van dit onderzoek. Dit alternatief, een maatschappijgeoriënteerde politie, is gebaseerd op een aantal aspecten die volgens Terpstra (2010) onderdeel zijn van de maatschappelijke opdracht van de politie.

Het doel van het onderzoek was om inzicht te krijgen in de aanpakken van intimiderende (jeugd)groepen in woonwijken en de mate waarin deze aanpakken wel of niet binnen het kader van een maatschappijgeoriënteerde politie passen. In het onderzoek zijn drie aanpakken intensief gevolgd. Per aanpak is ongeveer honderd uur geobserveerd, zijn documenten verzameld en voerde de onderzoeker ruim veertig gesprekken met politiemensen, partners en een aantal wijkbewoners.

Tijdens de presentatie zullen de resultaten van dit onderzoek worden gepresenteerd. Daarbij zal (afhankelijk van de tijd) worden ingegaan op één of meerdere aspecten van een maatschappijgeoriënteerde politie zoals bijvoorbeeld de wijze waarop de politie een probleemanalyse maakt en de vraag of en hoe politiemensen denken dat zij vertrouwen in en acceptatie van de politie kunnen beïnvloeden.

10. **Ruimtelijke aspecten van criminaliteit en criminaliteitsbestrijding I:** dr. Wouter Steenbeek (NSCR): *Wat maakt het misdaadpatroon: buurt of straat?*, prof. dr. Stijn Ruiter (NSCR): *Gebruik van geotracking om te achterhalen: waar is de politie, en hoe beïnvloedt dat waar misdrijven plaatsvinden?*
wsteenbeek@nscr.nl, ruiter@nscr.nl

Wat maakt het misdaadpatroon: buurt of straat?

Is criminaliteitsconcentratie vooral een wijkprobleem, of een buurtprobleem, of moeten we kijken naar nog kleinere ruimtelijke eenheden? In sommige wijken vindt veel meer criminaliteit plaats dan in andere wijken. Maar *binnen* wijken zitten ook grote verschillen: criminaliteit vindt vooral plaats in bepaalde buurten, en weinig in andere buurten. En als we nog gedetailleerder kijken, zien we vaak dat ook grote stukken binnen een buurt criminaliteitsvrij zijn. Hoe dit nu precies in elkaar steekt, was tot nu toe nog niet

goed uitgezocht. Dankzij samenwerking tussen het NSCR en de Haagse politie was het mogelijk om dit fenomeen van ruimtelijke concentratie nauwkeurig te duiden over een periode van negen jaar.

Criminaliteit blijkt zich vooral te concentreren op het niveau van *straatsegmenten*, de stukjes straat tussen twee kruispunten. Zo vond in 2001 driekwart van alle geregistreerde criminaliteit plaats in ongeveer zeventien procent van de straatsegmenten. En in de helft van alle straatsegmenten in Den Haag wordt voor dat jaar zelfs helemaal geen criminaliteit gerapporteerd. Er bestaan ook verschillen tussen wijken: in totaal een kwart van de Haagse wijken vindt ongeveer 67 procent van criminaliteit plaats. De opvallendste bevinding is echter dat de wijkverschillen grotendeels kunnen worden toegeschreven aan een klein aantal straatsegmenten. Een wijk komt dus als ‘slecht’ bekend te staan vooral vanwege sterke criminaliteitsconcentratie in enkele stukjes straat binnen zo’n wijk.

Wat is nu de implicatie van deze bevindingen? Waar het beleid zich sterk pleegt te richten op het identificeren van wijken of buurten waar veel criminaliteit plaatsvindt, om daar maatregelen op te richten, suggereert dit onderzoek dat het zal lonen als onderzoekers en beleidsmakers samen nadenken over mogelijke micro-interventies, gericht op bepaalde straatsegmenten.

Politieaanwezigheid op straat. De ruimtelijk-temporele spreiding en impact op criminaliteit middels gps-tracking onderzocht

In welke mate is de politie aanwezig op straat? En hoe is deze aanwezigheid van invloed op de kans dat criminelen op bepaalde plekken en tijdstippen hun slag slaan? Beide vragen raken aan enkele kerntaken van de politie, maar het is geenszins eenvoudig ze te beantwoorden. De eerste vraag lijkt wellicht te kunnen worden beantwoord op basis van het aantal uren dat in dienstroosters van wijkteams is ingepland voor de agent op straat, maar dat zegt natuurlijk maar weinig over de mate waarin de agent ook daadwerkelijk in een bepaald gebied aanwezig is geweest. Heeft een agent gedurende een uur op een bepaalde plek gepost, of is het uur wellicht besteed om door alle straten van de wijk te fietsen? Of reed de agent het hele uur rond in een

dienstwagen? Waar komt de agent wel en waar niet? Dat alles valt niet op basis van de dienstroosters vast te stellen, maar het is waarschijnlijk wel van grote invloed op de mate waarin de politie ook effectief criminaliteit kan voorkomen en bestrijden.

Het streven naar een zo effectief mogelijke inzet van politie op straat zien we de laatste jaren onder meer terug in de opgang van *predictive policing* (Perry, McInnis, Price, Smith, & Hollywood, 2013; Rienks, 2015). Op basis van criminaliteitsgegevens uit het verleden wordt getracht een voorspelling te doen waar en wanneer criminaliteit in de toekomst zal optreden met als doel om de inzet van politie daarop aan te sturen. Op dit moment vinden verschillende evaluaties van predictive policing plaats, maar wat onderbelicht blijft, is de vraag wat de politie eigenlijk moet doen op straat en waar de politie eigenlijk allemaal komt. Daarmee heeft predictive policing wellicht wel enige voorspellende waarde, maar biedt het weinig concrete handvatten voor sturing en monitoring.

In mijn bijdrage stel ik een onderzoek voor dat zich richt op de vraag waar en wanneer politie aanwezig is op straat en in hoeverre daarvan een criminaliteitsreducerende werking uitgaat. Ik laat zien dat het bij predictive policing waarschijnlijk relevant is rekening te houden met waar en wanneer de politie op straat aanwezig is. Het voorgestelde onderzoek dient op innovatieve wijze gebruik te maken van gegevens die toch al door de politie worden verzameld, de gps-trackinggegevens van voertuigen en portofoons, waardoor het geen extra belasting voor de politie op straat met zich meebrengt.

WORKSHOPS RONDE 4

1. **Discussiebijeenkomst Handelen naar Waarheid:**

dr. Nicolien Kop, dr. Peter Klerks, Wim van Amerongen
nicolien.kop@politieacademie.nl; p.klerks@xs4all.nl

2. **Discretionaire ruimte van politieprofessionals:** drs. Wendy Dorrestijn (Politieacademie), *Beyond the Split Second* en Merlijn van Hulst, Paul Mutsaers, prof. dr. Stavros Zouridis (Tilburg University), *Spanningen in het beroep, anno 2017*.

wendy.dorrestijn@gmail.com; m.j.vanhulst@uvt.nl; s.zouridis@uvt.nl;
p.mutsaers@uvt.nl

Beyond the Split Second; Reality Based Training in High Risk Law Enforcement Operations

Van politiemensen wordt vaak gezegd dat zij onder druk en in ‘een split second’ beslissingen moeten nemen die van grote invloed zijn op anderen en op hen zelf. Dat vooral die ‘split second’ soms meer mythe dan werkelijkheid is, doet de titel van het onderzoek al vermoeden.

Hoe politiemensen presteren onder druk hangt af van onder meer persoonsgebonden kenmerken en training. Het onderzoek richt zich op het optreden van politiemensen in potentieel gevaarlijke situaties en de vraag hoe trainingen kunnen bijdragen aan betere prestaties op straat. Gekeken is naar feitelijk optreden in zowel reële situaties als het optreden in scenario’s tijdens Integrale Beroepsvaardigheden Training. Met de analyse wordt ook een vergelijking gemaakt tussen self-report en de waarnemingen van observanten. Ook de relevante persoonsgebonden kenmerken, zoals fitheid, ervaring en zelfvertrouwen zijn gemeten en worden bij de analyse betrokken. De politiemensen zijn zowel tijdens de reële inzetten als tijdens de training geobserveerd vanaf het moment van de melding tot en met de debriefing.

Het onderzoek heeft plaatsgevonden op verscheidene trainingslocaties van de Nationale Politie en tijdens noodhulp- en horecadiensten in di-

verse grote en kleine gemeenten in Nederland. De Koninklijke Marechaussee heeft met alle trainingslocaties (inclusief die in het Caribisch gebied) en de brigades op Schiphol volledig meegedraaid in het onderzoek.

CvP W. Dorrestijn MSc MCDM EMTP promoveert aan de faculteit Psychologie van de Rijksuniversiteit Groningen. Haar promotoren zijn prof. dr. Adang en prof. dr. Postmes.

Spanningen in het beroep, anno 2017

Van politiemensen wordt verwacht dat ze aan diverse, regelmatig conflicterende eisen voldoen. Ze horen de wet te handhaven, het sociale verkeer in goede banen te leiden en ook nog eens hulp te verlenen. Moedig, effectief, neutraal, invoelend. De verwachtingen roepen spanningen op en de vaardigheid om te balanceren. Dit is van alle tijden. Maar op het moment dat relaties in de maatschappij onder druk komen te staan, is het van groot belang dat er over de rol van politiemensen en hun wijze van optreden overeenstemming is. In deze workshop tasten wij spanningen af en vragen ons met de deelnemers af waar de oplossingen moeten worden gezocht.

- 3. Georganiseerde criminaliteit in Nederland:** inzicht en aanpak, dr. Edwin Kruisbergen (WODC), prof. dr. Edward Kleemans (Vrije Universiteit Amsterdam) en prof. dr. H.G. Van de Bunt (Erasmus Universiteit Rotterdam) en drs. J. Dobbelaar (Ministerie van Veiligheid en Justitie) e.w.kruisbergen@minvenj.nl

Bestrijding van georganiseerde criminaliteit

De bestrijding van georganiseerde criminaliteit is regelmatig onderwerp van debat. De hoeveelheid beschikbare feitelijke informatie over dit onderwerp is echter beperkt. De debatten lijken dan ook vaak meer door normatieve stellingnames dan door empirisch inzicht te worden gestuurd. Het doel van dit onderzoek is het vergroten van het empirisch inzicht in de georganiseerde criminaliteit en vooral haar bestrijding. Het richt zich op twee vor-

men van bestrijding van georganiseerde criminaliteit: de strafrechtelijke aanpak en de financiële aanpak (*‘follow-the-money’*).

Voor wat betreft de strafrechtelijke aanpak concentreert het onderzoek zich op undercoveroperaties. De onderzoekers analyseerden een groot aantal door de politie uitgevoerde undercoveroperaties en geven een beeld van de uitvoeringspraktijk van deze bijzondere opsporingsmethode. Undercoveroperaties worden in Nederland spaarzaam ingezet. In de opsporingsonderzoeken waarin dit middel wordt gebruikt, kan het een belangrijke bijdrage leveren aan de opsporing en berechting van daders. Toch slagen ook veel undercoveroperaties er niet in bewijs te genereren tegen een verdachte.

Voor de financiële aanpak is enerzijds gekeken naar wat daders eigenlijk doen met hun geld, waarbij vooral is gekeken naar de investeringen van daders in de legale economie, zoals vastgoed en (ogenschijnlijk) reguliere bedrijven. Anderzijds is de ontnemingsmaatregel onderzocht, een maatregel die is bedoeld om criminele inkomsten af te pakken. Hoe verloopt dat afpakken via de ontnemingsmaatregel in de praktijk? De onderzoekers schetsen een beeld voor honderdtwee veroordeelden, van hun gehele rechtsgang tot en met de incasso van de ontnemingsmaatregel. Aanvankelijk dient het Openbaar Ministerie in deze zaken vorderingen in voor het ontnemen van in totaal 61.928.210 euro. Aan het einde van de rechtsgang bleek dit gereduceerd tot 27.463.899 euro (44%, waarvan vervolgens maar een deel daadwerkelijk wordt betaald).

4. **Politie en burgers:** Miriam Oostinga MSc (Universiteit van Twente), *Communicatiefouten herstellen in politie-burgerinteracties* en Jeroen Timmer (Politieacademie), *Bedrieglijkheid in het getuigenverhoor*
m.s.d.oostinga@utwente.nl; jeroen.timmer@politie.nl

‘(Het) ijs breken’ – Communicatiefouten herstellen in politie-burgerinteracties

Gefinancierd door: High-Value Detainee Interrogation Group (HIG)/J-FBI-10-009

Het kan de besten overkomen; iemands naam verwisselen, iemands gevoe-

lens te licht opnemen of iemand op leeftijd ongewenst met ‘jij’ aanspreken in plaats van ‘u’. In dagelijkse conversaties is dit niet zo problematisch. De ene persoon geeft aan waar de ander de fout in is gegaan en de gemoederen zijn al gauw gesust. Maar wat nou als een informant moet worden gehoord die mogelijk informatie beschikt over een terroristische aanslag en zwijgt? Of een moordverdachte die alles ontkent? Of als er iemand op een brug staat en overtuigd moet worden niet te springen? Het maken van een communicatiefout in een dergelijke situatie heeft wellicht meer verstrekkende gevolgen. De vertrouwensband tussen politie en burger komt zo mogelijk onder druk te staan wat op zijn beurt de medewerking kan beïnvloeden. In een viertal op elkaar voortbouwende empirische studies hebben wij onderzocht hoe beide interactiepartners reageren op communicatiefouten in zowel politieverhoren als crisisonderhandelingen. In de crisisonderhandelingsetting hebben we gevraagd hoe onderhandelaren met fouten omgaan en onderzocht wat een onderhandelaar feitelijk doet. Hierbij vonden we vier typen reacties: excuses aanbieden, verkennen, afschuiven en niet aansluiten. Deze verschillende reacties werden getriggerd door verschillende interne processen, zoals stress, afleiding, op jezelf gerichte boosheid en schuldgevoelens. Ons onderzoek laat daarnaast zien dat een fout kan worden hersteld door er gepast op te reageren, maar dat een gepaste reactie afhankelijk lijkt van het type gesprek. Dat wil zeggen, in een politieverhoor is met name de fout eenvoudig accepteren effectief, terwijl in een crisisonderhandeling excuses aanbieden effectiever blijkt. Een mogelijke verklaring kan worden gevonden in de verschillende belangen van de verdachte/dader, waarbij in een verhoor de focus meer ligt op een ‘juiste’ verklaring afgeven en in de crisisonderhandeling meer een focus ligt op aandacht vragen voor het onderliggende probleem. Tot slot laten we zien hoe we ons onderzoek in samenwerking met de politie hebben kunnen integreren in verschillende communicatietrainingen van de politie.

Bedrieglijkheid in het getuigenverhoor

Getuigenverklaringen zijn het meest gebruikte bewijsmiddel binnen de op-

sparing en kunnen grote gevolgen hebben. Ze kunnen er voor zorgen dat een verdachte al dan niet wordt opgespoord en dragen in grote mate bij aan het overtuigen van een rechter of een verdachte een strafbaar feit heeft begaan. Het is daarom belangrijk dat informatie uit getuigenverklaringen betrouwbaar is. Omdat het menselijk geheugen onderhevig is aan invloeden die herinneringen aan gebeurtenis beïnvloeden, lopen ook getuigenverklaringen het risico onbetrouwbaar te zijn.

In dit onderzoek is gekeken of *context reinstatement* kan bijdragen aan het verbeteren van de kwaliteit van getuigenverklaringen en het inschattingsvermogen van getuigen over de kwaliteit van hun verklaring. Bij context reinstatement wordt de omgeving (context) waarin een herinnering is opgeslagen in het geheugen opnieuw aangeboden tijdens het oproepen van die herinnering. De aanwezigheid van contextinformatie kan er voor zorgen dat weggezakte herinneringen worden geactiveerd en dat details die daarvoor niet werden herinnerd nu wel worden opgeroepen (Smith & Vela, 2001).

In een experimentele studie ($n = 98$) zijn de effecten van drie typen context reinstatement vergeleken met een controlegroep. Een deel van de participanten ging fysiek terug naar de plaats delict (*physical context reinstatement*), een ander deel werd begeleid om intensief terug te denken aan de plaats delict (*mental context reinstatement*) of zagen met behulp van een *virtual reality* bril een virtuele weergave van de plaats delict (virtual context reinstatement). Participanten in de controlegroep kregen geen context aangeboden.

Uit het onderzoek volgt geen significant bewijs waaruit blijkt dat context reinstatement leidt tot betere getuigenverklaringen. Wel worden er sterke aanwijzingen gevonden waaruit blijkt dat getuigen die geen context reinstatement ondergaan (onbewust) meer informatie verzinnen. Bovendien toont het onderzoek aan dat getuigen die geen context reinstatement ondergaan aanzienlijk slechter zijn in het inschatten van de kwaliteit van hun verklaring dan getuigen die wel een vorm van context reinstatement krijgen aangeboden.

5. **Ondermijning:** Barbara Bannink MSc (RIEC Midden-Nederland), *Persoonsgerichte aanpak binnen ondermijnende criminaliteit* en Jerome Lam, dr. Ronald van der Wal en Henk Greven (Politieacademie), *Aanpak ondermijning*.
 b.bannink@riec-mnl.nl; jerome.lam@politieacademie.nl;
 ronald.van.der.wal@politieacademie.nl; henk.greven@politieacademie.nl

Persoonsgerichte aanpak binnen ondermijnende criminaliteit

Ondermijning is een fors veiligheidsprobleem binnen gemeenten. Meerdere onderzoeken (projectgroep Emergo, 2011; Tops & Van der Torre, 2014) bepleiten dat dit veiligheidsprobleem niet enkel door de toepassing van het strafrecht is op te lossen. De rapportage ‘Integraal tenzij’ onderschrijft dat een effectieve aanpak van georganiseerde criminaliteit vraagt om een overheid die alle mogelijke middelen inzet. Per casus moet worden gekeken welke organisatie het meest effectief het veiligheidsprobleem kan aanpakken (Stuurgroep Geïntegreerde aanpak Ondermijnende Criminaliteit, januari 2013). Een methode om deze aanpak vorm te geven, is de persoonsgerichte aanpak; (keten)partners delen informatie over een persoon waarna gezamenlijk wordt bepaald welke interventie door wie wanneer wordt ingezet. Waar met deze aanpak binnen andere type delicten al langere tijd ervaring is opgedaan (onder anderen veelplegers, jeugdige daders), is deze aanpak binnen de ondermijnende criminaliteit relatief nieuw. Het is daardoor onduidelijk a) hoe eventuele effecten worden bereikt, b) hoe deze effecten inzichtelijk kunnen worden gemaakt en c) hoe deze effecten kunnen worden vergroot. Dit promotieonderzoek moet een bijdrage leveren aan kennis over de effecten van persoonsgerichte aanpak binnen de ondermijnende criminaliteit en praktische handreikingen geven om deze effecten (verder) te vergroten.

Opdrachtgever is Sectorhoofd Dienst Regionale Recherche Politie Midden Nederland J. van Hartskamp; promotor is prof. dr. A.C.M. Spapens, Hoogleraar Criminologie, Universiteit Tilburg; copromotor is dr. N. Kop, lector Criminaliteitsbeheersing en Recherchekunde Politieacademie.

Aanpak ondermijning

Criminaliteit in Nederland lijkt de laatste jaren volop in beweging. De zichtbare en geregistreerde vormen van criminaliteit nemen inmiddels al geruime tijd af. Hieruit lijkt de conclusie getrokken te kunnen worden dat Nederland veiliger wordt. Maar is dat daadwerkelijk zo? Ondanks de positieve berichten klinken er ook verontrustende geluiden over de schadelijke effecten van minder zichtbare en georganiseerde vormen van criminaliteit. Men spreekt in dit verband ook wel over ondermijning; criminaliteit die de samenleving in haar fundamenteën aantast.

Ondermijning lijkt een relatief nieuw begrip in de wereld van de criminaliteit en de criminaliteitsbestrijding. Het onderwerp krijgt op dit moment ook veel aandacht, zowel vanuit de overheid als vanuit de media. Journalist Jan Tromp schokte vorig jaar het land met een artikelenserie over de criminaliteit in Brabant. Maar ook de overheid zit niet stil en trekt ten strijde. Voorbeelden hiervan zijn projecten zoals de ‘Intensivering Zuid’ en het project ‘Betere Bijdrage Aanpak Ondermijning’. Maar is al deze aandacht ook terecht en wat levert deze aandacht op?

In het onderzoek ‘aanpak ondermijning’ wordt in opdracht van de landelijke portefeuillehouder ondermijning door de Politieacademie onderzocht of ondermijning een hype is en welk antwoord de overheid heeft op dit verschijnsel. Om deze vragen te kunnen beantwoorden, wordt onder andere gebruikgemaakt van literatuuronderzoek, interviews en de inzichten uit twee jaar peerreviews in de opsporing. In deze workshop nemen wij u graag mee in de resultaten van deze verkenning.

6. **Fraude:** mr. Joost van Onna (Vrije Universiteit/Functioneel Parket OM),
Fraude en Milieucriminaliteit.
j.van.onna@om.nl

De Lawine en het Spel. Ontwikkelingspaden van Fraudeurs

Fraude is een omvangrijk en ernstig maatschappelijk probleem. De overheid verliest inkomsten, bedrijven ondervinden oneerlijke concurrentie en uiteinde-

lijk wordt het vertrouwen in het economisch systeem aangetast. De laatste jaren is er mede door een aantal grote strafzaken, de financiële crisis en overheidsbezuinigingen veel politieke en maatschappelijke aandacht voor het fenomeen en daarmee ook voor de wijze waarop de overheid het bestrijdt. Hierbij ligt de focus doorgaans op het beperken van gelegenheidsstructuren (*de gelegenheid maakt de dief*) en het tegengaan van tekortkomingen in de handhaving (*de dief in de nacht*). De dief zelf krijgt vaak minder aandacht. In de workshop staat de vraag centraal hoe het komt dat ogenschijnlijk conventionele zakenmannen en vrouwen zich inlaten met belastingfraude, oplichting of witwassen. Na een korte introductie over de levensloop- en wittenboordencriminologie worden verschillende criminele ontwikkelingspaden inzichtelijk gemaakt aan de hand van de levensverhalen van 26 geïnterviewde fraudeurs. De levenslopen en de kritieke momenten en factoren hierin vormen vervolgens de basis om met de deelnemers van de workshop van gedachten te wisselen over aanknopingspunten voor de handhaving, opsporing/vervolgning en reclassering van fraudeurs.

De workshop wordt gegeven door Joost van Onna. Hij is werkzaam als criminoloog en senior adviseur bij het Functioneel Parket (Openbaar Ministerie) en als buitenpromovendus verbonden aan de Vrije Universiteit waar hij onderzoek doet naar de criminele ontwikkeling van fraudeurs.

7. **Geweld tegen politieambten:** Danaé Stad MSc en dr. Menne Ezinga, *Geweld tegen politie vanuit het verdachtenperspectief*
 stadt.d@hsleiden.nl

Geweld tegen politie vanuit het verdachtenperspectief

Geweld tegen politieambtenaren (GTPA) heeft hoge prioriteit bij de politie. Desondanks worden politiemensen frequent met geweld geconfronteerd. Er is behoefte aan meer inzicht in de oorzaken van deze geweldsvoorvallen. Tot nog toe is er vooral aandacht voor situationele aspecten van geweldsvoorvallen, kenmerken van betrokken agenten en de visie van agenten op de oorzaken van geweldsvoorvallen. Het perspectief van de geweldplegende burger naar de politieambtenaar is tot op heden onderbelicht. In onderzoek van

Stad en Timmer (*submitted*) zijn in Nederland voor het eerst verdachten geïnterviewd over hun visie op het geweldsvoorval waar zij verdachte van waren. Onbekendheid met de bevoegdheden van agenten, respect en begrip voor emoties en de visie op geweldgebruik blijken belangrijke factoren te zijn bij het ontstaan (of escaleren) van geweld tussen burgers en de politie.

In deze presentatie wordt, naast het presenteren van de resultaten van genoemd onderzoek, een voorstel tot vervolgonderzoek gedaan. Het voorstel richt zich op verdergaand begrip van het daderperspectief bij geweld tegen politieagenten. Het doel van het onderzoek is om inzicht te creëren in de kenmerken van verdachten, de houding die verdachten in het algemeen hebben ten opzichte van regels, wetgeving en autoriteit in Nederland en hoe verdachten eigen gewelddadig gedrag rechtvaardigen. De praktische bruikbaarheid van het daderperspectief is groot. Kennis van het daderperspectief kan behulpzaam zijn voor toekomstige slachtoffers en hen helpen om voorspellend te reageren. Door deze kennis kunnen agenten vakkundiger en weerbaarder worden in confrontatie met een burger.

- 8. Technologie en informatiegebruik bij criminaliteitsbeheersing:** dr. Sander Ernst, dr. Nicolien Kop & prof. dr. Christianne de Poot (Politieacademie) en Laurens van der Werff, *Spraakherkenning in het politieverhoor*. sander.ernst@politieacademie.nl; nicolien.kop@politieacademie.nl; c.j.de.poot@hva.nl; laurensw75@gmail.com

De impact van technologie en informatiegebruik op criminaliteitsbeheersing

De politie is een organisatie waarin informatie een doorslaggevende en essentiële rol heeft en de basis vormt voor de uitvoering van al het politiewerk. Om effectiever en efficiënter strafbare feiten op te sporen en te voorkomen, is verbeterde analyse en distributie van deze informatie noodzakelijk. Onder meer deze kwaliteiten van de Nederlandse opsporing worden recentelijk bekritiseerd. De opsporing lijkt niet in staat flexibel en adaptief om te gaan met technologische ontwikkelingen die kansen bieden voor een effectievere en slim-

mere opsporing. Dit, terwijl technologische ontwikkelingen een belangrijke rol spelen bij de centrale plek die informatiegebruik inneemt binnen politieorganisaties. Tegenwoordig verloopt de snelheid van de ontwikkeling van nieuwe technologieën exponentieel, evenals de vele nieuwe toepassingen rond informatiegebruik die eruit voortkomen. Voorbeelden zijn kunstmatige intelligentie, big data, het internet der dingen, mobiel internet, robotica, autonome voertuigen, cloud technologie, sensoren en 3D-printen. Niet alleen de maatschappij verandert door deze ontwikkelingen maar ook het veiligheidsdomein en politiewerk zullen naar verwachting ingrijpend veranderen.

Gezien de hoge verwachtingen van technologisch gedreven veranderingen en ontwikkelingen binnen het politiewerk is het verrassend dat er weinig empirisch wetenschappelijk onderzoek is gedaan naar de toepassing van technologische ontwikkelingen binnen politieorganisaties en de impact ervan op zowel de organisatie als op criminaliteit. Het ontbreekt daardoor aan zicht op wetenschappelijk onderbouwde aspecten die doorwerking van technologieën voor de politiepraktijk bevorderen. De uitdaging voor de politie ligt dan ook zowel in het herkennen welke technologische en andere wetenschappelijke ontwikkelingen van meerwaarde zijn, maar ook in een succesvolle implementatie van technologieën die breed in de operationele praktijk kunnen worden toegepast. De centrale vraag in dit onderzoek is: op welke wijze dragen technologische ontwikkelingen die gericht zijn op informatiegebruik bij aan een verbetering van de kwaliteit van criminaliteitsbeheersing? Om deze vraag te beantwoorden, worden in dit onderzoek verschillende technologische ontwikkelingen binnen de politiepraktijk empirisch onderzocht om zicht te krijgen op de sociale en organisatorische factoren die een rol spelen bij het in werking brengen van nieuwe technologieën voor de aanpak van criminaliteit.

Spraakherkenning in het politieverhoor

Het NLSpraak-project dat wordt uitgevoerd op de Universiteit Twente streeft ernaar om state of the art Nederlandstalige spraakherkenning gratis beschikbaar te maken voor eenieder die dit wil gebruiken in al dan niet commerciële

toepassingen. Mede dankzij de bijdrage van de Nationale Politie hebben we inmiddels scripts en modellen gepubliceerd die zeer goede resultaten leveren op ‘Broadcast News’ type spraak. Naast het blijven verbeteren van deze generieke modellen onderzoeken we welke stappen nodig zijn om deze spraakherkenner geschikt te maken voor gebruik binnen het opsporingsapparaat.

Spraakherkenning is een implementatie van ‘*machine learning*’ – in de praktijk ‘*deep learning*’ – waarbij een computer een taak leert uit te voeren door een groot aantal voorbeelden van dezelfde taak te analyseren. Het verzamelen van letterlijk uitgeschreven spraak is vaak één van de grootste uitdagingen in het verbeteren van de herkenkwaliteit op een specifieke taak. De Nationale Politie heeft grote hoeveelheden van dergelijk materiaal reeds geproduceerd omwille van juridische vereisten. Samenwerking met de Nationale Politie biedt dus een unieke kans om zowel de generieke modellen verder te verbeteren als om deze meer geschikt te maken voor verhoor- en dialoogtoepassingen.

Op dit moment wordt gekeken op welke manier spraakherkenning in de toekomst een rol kan spelen bij het automatisch uitwerken van verhoren. Daarnaast wordt gewerkt aan het opzetten van een infrastructuur die politiemedewerkers de mogelijkheid moet bieden om ‘on-the-fly’ binnen een veilige omgeving Nederlandse spraak naar tekst om te zetten. De spraakherkenning is snel genoeg om direct resultaten – tijdens het spreken – te geven zodat het systeem ook een interactieve rol kan spelen.

9. **Ruimtelijke aspecten van criminaliteit en criminaliteitsbestrijding II:** dr. Marre Lammers (NSCR): *Bepaalt de geografische spreiding van waar een dader zijn misdrijven pleegt de kans dat hij wordt opgepakt?*, dr. mr. Charlotte Gerritsen (NSCR): *Voorspellen van ongewenst gedrag binnen menigtes*
mlammers@nscr.nl, cgerritsen@nscr.nl

Heeft de geografische spreiding van de pleegplaats invloed op de pakkans?

Criminologisch onderzoek met behulp van DNA-sporen.

Hoe zit het met het ruimtelijke delict-gedrag van niet-gepakte daders? Plegen zij delicten op andere locaties dan hun collega's die wel gepakt worden? Omdat veel criminologisch onderzoek gebaseerd is op politiedata, en politiedata enkel gepakte daders bevat, weten we daar eigenlijk heel weinig van. Dat terwijl je misschien kunt verwachten dat gepakte daders zich anders gedragen dan niet-gepakte daders, en dat dat andere gedrag misschien ervoor zorg draagt dat ze niet tegen de lamp lopen.

In mijn onderzoek gebruik ik voor het eerst een andere databron dan politiedata om in beeld te brengen waar daders hun delicten plegen: DNA-sporen. DNA-sporen worden door de politie gebruikt voor opsporingsdoelinden, maar ze bieden ook unieke mogelijkheden voor criminologisch onderzoek. DNA-sporen bieden de mogelijkheid om met grote betrouwbaarheid een serie van delicten aan één dader toe te schrijven, ook als de identiteit van de dader onbekend is. Op die manier kan men een beeld vormen van het criminele gedrag van deze onbekende dader. DNA-sporen bieden hiermee ook de mogelijkheid om delict-series van bekende (gepakte) daders te vergelijken met delict-series van onbekende (niet-gepakte) daders. Daarmee kan men onderzoeken of het geografisch delict-gedrag invloed heeft op de pakkans.

In dit onderzoek maak ik gebruik van DNA-sporen die zijn veiliggesteld op plaatsen delict in heel Nederland, tussen 1 januari 2002 en 31 december 2009. Ik heb 4414 daders geanalyseerd, die 14.135 delicten hebben gepleegd. Hiervan was iets meer dan de helft op het moment van de meting niet bekend (niet gepakt). Ik heb onderzocht of het aantal korpsen waarin een dader delicten pleegt invloed heeft op de pakkans (in de tijd van het onderzoek waren er nog 25 korpsen), en heb ook gekeken naar de gemiddelde afstand tussen delictlocaties en de invloed daarvan op de pakkans.

Wat is het belang van deze manier van beschouwen van onopgeloste misdrijven voor politie en justitie? Is het mogelijk gebruik te maken van het feit dat men een reeks onopgeloste misdrijven aan elkaar kan linken, om daarmee de kans op oplossing te vergroten? Welke werkwijze zou hiervoor nodig zijn?

Voorspellen van ongewenst gedrag binnen menigtes

Binnen het project Simulation-based Prediction and Analysis of Collective Emotional States (SPACES) wordt een intelligent system ontwikkeld dat beveiligers helpt om het ontstaan van ongewenst gedrag in menigtes te voorspellen en onder controle te houden. Er bestaan tegenwoordig verschillende technieken om grote groepen mensen te monitoren, bijvoorbeeld infraroodcamera's of geluiddetectie. Helaas zijn deze opties erg duur en moet de betreffende apparatuur op een vaste plek worden bevestigd, waardoor de aanpak niet erg flexibel is. Als alternatief stelt het SPACES-project voor om data te gebruiken die beschikbaar is via sociale media. Dit is een flexibele oplossing waarmee grote groepen mensen kunnen worden bestudeerd. Sociale media zijn een bron van kwalitatieve informatie die 'realtime' beschikbaar is en analyse van deze data maakt het mogelijk om het gedrag van een groep in zekere mate te voorspellen. Informatie die beschikbaar is via sociale media is eenvoudig te verkrijgen en het analyseren van dergelijke data is een kostenvriendelijke manier om inzicht te krijgen in wat er precies gebeurt in een menigte voor, tijdens en na evenementen met grote bezoekersaantallen.

Met behulp van deze technieken maakt SPACES voorspellingen van de ontwikkeling van de dynamiek van menigtes in de nabije toekomst. De belangrijkste techniek hierachter is computersimulatie. In het bijzonder wordt een agent-gebaseerd simulatiemodel ontwikkeld dat redeneert over de dynamiek tussen personen maar ook binnen een persoon, zoals de invloed van emoties op gedrag. Gebaseerd op dit model zal het systeem in staat zijn om voorspellingen te doen over bijvoorbeeld het ontstaan van agressieve uitbarstingen, paniekgedrag of ophopingen van de menigte. Het systeem zal deze output gebruiken om support te bieden aan politie en andere veiligheidsdiensten om incidenten bij grootschalige evenementen te detecteren, verminderen en voorkomen.

10. **Criminaliteitsanalyse:** Jasper van der Kemp (Vrije Universiteit Amsterdam), *Grootschalig internationaal vergelijkend onderzoek naar de kenmerken van delicten waarmee het mogelijk is delicten tot series te linken*
j.j.vander.kemp@vu.nl

C-Link is het Crime Linkage International Network (zie ook www.crimelinkage.org) dat wij hebben opgezet als een samenwerkingsverband tussen *practioners* en wetenschappers om gezamenlijk onderzoek te doen naar de beste methoden en nieuwe kennis in het koppelen van delicten tot series op basis van gedrag van daders en kenmerken van de delicten. De internationale samenwerking is niet alleen vanuit het oogpunt van data interessant, maar ook vanuit de verschillende aspecten die voor *practioners* relevant zijn. Tegelijk is het dé manier om op het snijvlak van wetenschap en praktijk onderzoek te doen dat de vragen beantwoordt die in de praktijk leven. Kortom er zijn allerlei mooie dingen over te vertellen.

